БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 241 (10609) | 1964 оной октябриин 10, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ХАЛУУН АМАРШАЛГА

ТОКИО, октябриин 8. (ТАСС). Мүнөөдэр Олимпиадын наадануудта хабаадагшад ехэ баяр үүсхэһэн мэдээсэл абаба. Советскэ правительствын толгойлогшо Никита Сергеевич Хрущев бүхы спортсменүүдтэ, Уласхоорондын олимпиадын комитедтэ амаршалгын бэшэг эльгээгээ.

БҮХЭДЭЛХЭЙН XVIII ОЛИМПИАДЫН НААДАНУУДТА ХАБААДАГШАДТА, УЛАСХООРОНДЫН ОЛИМПИАДЫН КОМИТЕДТЭ

Уласхоорондын спортивна гайхамшаг хэмжээ ябуулгын — Олимпиадын XVIII нааданай Японодо боложо байһан үдэрнүүдтэ бүхы түбинүүдэй спортын түлөөлэгшэдые совет арадай умэнэһөө, Совет Социалис Республикануудай Союзай правительствын умэнэһөө халуунаар амаршална.

Спорт гээшэ мүнөө бүхы дэлхэйн хэдэн зуун миллион хүнүүдэй хабаададаг хэрэг болонхой. Гэхэ зуура, бата бэхи эб найрамдалай, арадуудай хоорондын хани барисаанай бэелүүлэгдэд лэ байбал, спорт хүгжөөгдэжэ, элүүр шамбай, хүсэтэй ба соггой залуу хүнүүд ургаха болоно. Бүхы оронуудай спортсменүүд дэлхэйн шэнэ дайе зайсуулха гэһэн хүсэлэнтэй байһаниинь элитэ. Дайнда эсэргүү, эб найрамдалай түлөө, арадуудай аюулгүй байдалай түлөө эдэбхитэй тэмсэлдэ эдэнэр ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Олимпиадын һорёон мүрысөөнүүд яахадаа шухалаб гэхэдэ, спортивна хани барисаанай туг доро, элдэб расануудай, политическэ, шажанай олон ондоо хараа бодолтой хүнүүдэй уулзаха арга олгоно.

Азида түрүүшынхеэ үнгэргэгдэжэ байгаа Олимпиадын нааданууд спорт хүгжөөхэ хэрэгтэ, бүхы дэлхэйн спортсменүүдэй харилсаа холбоо, үгэеэ ойлголсолго бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэхэнь лабтай.

Мүнөөнэй Олимпиада хадаа спортын мэргэжэл шадабариин саг үргэлжэ хүгжэжэ, дэбжэжэ байһанай шэнэ гэршэ болохо, бүхы арадуудай хоорондын хани барисаае, харилсаа холбоое саашадань бэхижүүлгэдэ туһа хүргэхэ байха гэжэ найданаб.

Н. ХРУЩЕВ.

АГРОНОМУУДАЙ АНХАРХА ХЭРЭГ

ХҮДӨӨ АЖАХЫГАА интенсификациин замаар хүгжөөхэ түрүүшын жэлэй ургаса хуряалга үнгэрбэ. Республикынай Эхэ ороной амбаарта 8,3 миллион пүүд таряа оруулжа, байһан социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргээ, юрэнхы дээрээ ороһо таряанай үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хаагдажа, колхознигуудта хубааха, нийтын малда хэрэглэгдэхэ таряан бии.

Туйлаһан энэ амжалтаараа һанаагаа амаржа болохо аал? Ябажашье болохогүй. Юуб гэхэдэ, таряалангаймнай ургаса мүнөө үеын эрилтэ хангахаар дээшэлнэгүй, олохон ажахынуудай гектар бүриһөө абадаг ургасань бага байһаар.

Энэ юун дээрэһээ болоноб? Нэн түрүүн ажахы бүхэн өөһэдынгөө нютагай эрхэ байдалда баян ургаса үгэмөөр эрхим сортын, һайн шанартай үрэһөөр хүсэд хангажа шадаагүй байһаар. Олохон нютагта һайнаар ургадаг «Скала», «Онохойская—4» сортын шэниисэ хүсэд дэлгэрээдүй. Һайн сортын обёсой, гэршүүхын, хартаабхын үрэһэн тон бага. Үнгэрһэн жэлэр нилээд ехэ газарта тарилгын шанарта хүргэгдээгүй үрэһөөр тарилга хэгдэһэн байха юм. Республикын олонхи колхоз, совхозууд үрэһэ хүрэнгээ намартаа сэбэрлэжэ дүүргэнгүй, бүтэли үбэлдөө худхажа, газаа досоогуур хэбтүүлжэ, гээлтэ хоролтодо оруулна, шанарыень муудуулна.

Иимэрхүү дутагдалнуудые мүнөө үе сагта тэсэхын аргагүй. Эрхим сортын, һайн шанартай үрэһэн ямар аша үрэ ехэтэйб гэжэ энэ жэлдэ ажахы бүхэндэ илангаяа элеэр харагдаа. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхоздо 54 гектар талмайн газар дээрэ таригдаһан «Онохойская—4» сортын шэниисэ гектарай 42 центнер ургаса үгөө. Мүн энэ управлениин «Коммунизм» колхоздо кукурузын удаа 150 гектар намарай паар дээрэ таригдаһан энэ сортын шэниисын гектар бүриһөө 40,6 центнер ургаса абтаа. Бэшүүрэй Калининай нэрэмжэтэ колхоздо 40 гектар паар дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэжэ, тарилгын урда тээ уһалһанай ашаар энэ сортын шэниисэ гектарай 41 центнер 16 килограмм хуряагдаһан байна.

Ажахыгаа эрхим сортын, һайн шанартай үрэһөөр хангаха ажал түбхын түрүүн тэндэхи агрономуудай нангин уялга мүн. Нютагтаа элдэб ондо ондоо газарта олон сортын үрэһэ туршажа, эрхимүүдыень бүхы таряалан дээрээ дэлгэрүүлжэ, жэлһээ жэлдэ тогтууритай баян ургаса абажа байһан эдэбхитэй агрономуудшье бии. Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой агроном Станислав Дмитриевич Унич, Хяагтын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо — Владимир Данилович Николаев, Борьёогой совхоздо — Иван Петрович Зайцев болон бусад энэ талаар ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Теэд үшөөл олон агрономууд ажал хэрэгтээ харюусалга багатайгаар хандажа, эдлүүриин газарай гектар бүриһөө эгээн ехэ продукци абадаг болохын түлөө тэмсэхэ гэһэн КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй эрилтые бодото дээрэнь бэелүүлхэ гэжэ бүхы хүсөөрөө оролдодоггүй, хуушанайхяараал һалибали ажаллажа ябаһан зандаа. Главна агроном нүхэр Батожабай ажалладаг Хориин управлениин «Первомайский» совхоз үнгэрһэн хабартаа нилээд ехэ таряалангаа муу үрэһөөр тарижа байгаа. Тиигэжэ энэ жэлдэ биратай ургаса абажа шадаагүй. Мүнөө үедэ энэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд үрэһэ хүрэнгээ түргөөр сэбэрлэжэ, хатаажа, тарилгын шанарта хүргэхэ гэжэ оролдоногүй. Үрэһэнииинь шииг ехэтэй, элдэб холисотой байһаниинь тодорхойлогдонхой. Иимэрхүү байдал Исэнгын совхоздо (главна агрономынь нүхэр Амагыров), Анаагай совхоздо (главна агрономынь нүхэр Осипов), Ториин совхоздо (главна агрономынь нүхэр Кречетов) болон бусад зарим ажахынуудта ажаглагдэнэ.

Эрхим сортын, һайн шанартай үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хүрэлдэхээр бэлдэхэ талаар үйлэдбэриин управленинүүдэй главна агрономууд колхоз, совхозуудай агрономуудта шанга эрилтэ табинагүй. Имагтал энэ шалтагаан дээрэһээ боложо, Хориин, Хяагтын, Зэдын, Яруунын үйлэдбэриин управленинүүдэй олонхи ажахынуудай агрономууд үрэһэндэ хааһан таряанайнгаа шанарые шалгуулхаяа мүнөө хүрэтэр лабораторидо эльгээнэгүй.

Республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерство бүхы колхоз болон совхозуудай тарилгаяа баян ургаса үгэдэг сортын үрэһөөр хүсэд хангаха талаар бодото хэмжээ абанагүй, энэ шухала хэрэгтэ агрономуудай харюусалгань дээшэлүүлэгдэнэгүй. Эндэ жэл бүри тогтоолдодог олохон дутагдалнууд усадхагданагүй.

«Үрэһэн — баян ургасын үндэһэн», «Муу үрэһэнһөө һайн үрэ бү хүлеэ» гэдэг арадай үгэнүүдые мартажа болохогүй. Энээн дээрэ «Үрэһэнэй шанараар агрономой хүдэлмэри сэгнэ» гэһэн үгэдэгые нэмэхээр. Тиигэжэ һайн үрэһөөр ерэхэ жэлэйнгээ тарилгые хүсэд хангаха гээшэ колхоз, совхозуудай агрономуудай мүнөөдэрэй дайшалхы зорилго болоно.

Ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилхэ гэһэн партиингаа Центральна Комитедэй эрилтые бэелүүлэн, энэ жэлдэ үрэһэ хүрэнгэсэ саг соонь тарилгын шанарта хүргэжэ, һайн амбаар, складуудта хадагалха хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. Октябрь, ноябрь һарануудта бүхы үрэһөө сэбэрлэжэ, машинануудаа хоёр-гурбан халаанда хүдэлгэхэ, энэ хүдэлмэри тарилгада бэлэн болгохо, таряа сэбэрлэдэг «ОС—3», «ОС—4,5» машинанууд агрономуудай, бригадирнуудай саг үргэлжын хиналта доро байлгаха шухала. Үрэһэнэй таряа сэбэрлэжэ, хатаажа, складуудта хадагалжа дүүргэхэ тодорхой график колхоз, совхоз бүхэндэ хүргэгдэжэ, хододоо хинан шалгагдажа байха зэргэтэй. Мүн энэ үедэ ажахынууд жиир үрэһөө сортовой, элитнэ үрэһөөр андалдаха хэмжээ абаха болоно.

Олохон колхоз, совхозуудта үрэһэ хадагалха амбаар, складууд дуталдана. Энээн дээрэһээ хүрэнгын таряан бүхэли үбэлдөө тоог дээгүүр хэбтэжэ, саһа мүльһэндэ дарагдажа, шубуу шонхорой хүнэһэн болодог. Илангаяа хартаабхын үрэһэн муугаар хадагалагдажа, ехээр гутадаг. Тиимэһээ ажахынууд үрэһэ хадагалха складуудые, саг зуурын бүтүү һарабшанууд бариха зэргэтэй. Үбэлэй үедэ нэгэшье центнер үрэһэнэй таряа газаа хэбтүүлжэ огто болохогүй ха юм.

Үрэһэ хүрэнгын хэр зэргэ сэбэрлэгдэжэ, тэрэниие хадагалха байрын шэнээр баригдажа, заһабарилагдажа байһыень колхоз, совхозуудай партийна организацинууд, партийно-гүрэнэй хиналтын бүлэгүүд, комитедүүд нарин нягтаар шалгажа, гаргуулһан дутагдалнуудаа тэрэ доронь усадхаха хэмжээ абаха үүргэтэй.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр В. Я. Суетиндэ Буряадай АССР-эй Эрдэм, техникын габьяата ажал ябуулагшын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

Эрдэм, наукын талаар габьяатай ажалайнь, олон жэлдэ һайнаар ажаллаһанайнь түлөө, 60 наһатай болһойнь дашарамдуулан, Буряадай хүдөө ажахын институдай проректор, профессор нүхэр **Вениамин Яковлевич Суетиндэ** Буряадай АССР-эй Эрдэм, техникын габьяата ажал ябуулагшын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведэй байшан. 1964 оной октябриин 9.

АЛДАРТА ОКТЯБРИИН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ШАХАМАЛНУУД ТУШААГДАНА

Ажахы бүхэндэ зунай һарануудта бэлшээн таргалуулагдаһан шахамалнууд тушаагдажа, сүлөөгүйхэн байна. Зунай зүлгэ ногоон дээрэ үхэр бүхэнэй шэгнүүр 100 хоногто 100 килограммаар нэмэгдэхэ гэһэн мүрысөөндэ оролсожо, үхэршэд яһала амжалтануудые туйлаа.

Инзагата тосхоной зүүн тээхэнэ мал шахан таргалуулха Зэдын совхозой бэлэдхэлэй пункт ороодог. Эндэ бүхы Зэдын управлениин колхоз, совхозууд шахамалнуудаа тушаадаг юм. Ехэ шэгнүүр дээрэ яһала тарган мал гарана.

— Мүнөө жэл пунктдамнай нёдондонойхиһоо хүшөөр яһала һайн, тарган мал тушаагдана,— гэжэ пунктын мал тушаан абагша Гурьян Евдокимович Корнеев хөөрэнэ.

Эндэ «Октябрьский» совхозһоо 1139 үхэр, 15350 хонин, Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозһоо 3 мянган хонин, 100 үхэр, Борьёогой совхозһоо 4500 хонин тушаагдаа. Тушаагдаһан малынь тобир тарган.

— Би арба таран жэлдэ малда ажаллажа байнаб. Олон жэлдэ энэ пунктда хэдэн зуун үхэрнүүдые асаржа тушааһан гээшэб. Мүнөө 140 толгой шахамалнуудай толгой бүхэниинь 3 центнерһээ дээшэ татаа,— гэжэ «Октябрьский» совхозой үниинэй үхэршэн Дмитрий Бутаков баяртайгаар мэдүүлнэ.

Тушаагдажа абтаһан үхэрнүүд, хонид тэрэ дороо Зэдын станци тээшэ туугдажа, тэндэһээ Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадта абаашагдана.

Зураг дээрэ: һүрэг шахамалнуудые тушаажа байһан үхэршэд Иннокентий **Зарубин, Дмитрий Бутаков.**

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХӨӨРЭЛДӨӨН ГИДРОЛИЗНО АРГААР ҺОЛООМО БУЙЛУУЛНА ГУТ?

Манай газетын хүдэлмэрилэгшэ һаяхан Баргажанай, Хяагтын, Зэдын управленинүүдэй зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдэжэ, гидролизно аргаар һолоомо эһээн буйлуулха хэрэгтэй хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһые мэдэжэ абаа. Һү һаали эли бодо дээшэлүүлхэ энэ түрүү аргын Буряадаймнай улам олон ажахынуудта үргэнөөр хэрэглэгдэжэ байһандань урмашаһан байжа, абаһаар Баргажан хоншоодоо, управлениин мэргэжэлтэдһээ энээн тухай асуугдаба.

Тушаан болоходоо управлениин главна зоотехник Андрей Генрихович Лауль дайралдашоо.

Корреспондент: — Яагаа урагшатай байбаб, Андрей Генрихович, тантайл уулзаха гэжэ һанаһан байгаабди.

А. Г. Лауль:—Хари... теэд хөөрэлдэхэл болоо бэзэбди даа.

Корреспондент: — Һолоомо шанаржуулха шэнэ арга тухай, энэ аргын хэр урагшатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай хэлыт гээд гуйха хүсэлэнтэй һэмди.

А. Г. Лауль: Үгы, энээн тухайшье хөөрэлдэхэнь эртэ даа, эртэ... юрэдөө сагнай һайн, намжаа дулаан лэ байна. Бэлшээриин ногоон шэмэтэй зандаа, таряа талханайшье һуурида мал бэлшээхэдэ одоол һайнай һайн гээшэ ааб даа. Үнеэдые уянда оруулжа эхилхэдээл, гидролизно арга хэрэглэжэ эхилхэмнай. Юрэдөөл яараһанай хэрэггүй даа, яараад даараха гэшэ гү...

Корреспондент: Республикымнай ажахынуудай олохон фермэнүүдтэ иимэ арга үниинэй хэрэглэжэ байнал. Һү һаали эли бодо нэмэнэ гэлсэнэ, нэмэнэшье.

А. Г. Лауль: — Теэд хэрэглэхэ һаа, хэрэглэжэл байг лэ. Хүнэй үүсхэл эдэбхиие өөдэ абантүй байжа болохогүй саг ха юм... Бидэншье энэ аргын ашагтай һайниие түбэй газетэ, журналнуудые уншажа, мэдэхэ болообди. Нёдондо зарим һү һаалиин фермэнүүднай иимэ арга хэрэглэжэшье үзэһэн байха.

Корреспондент:— Һүүлэй үедэ һү һаалитнай дээшэлнэ гү, али ямар бэ?

А. Г. Лауль: — Доошолжо байна лэ... Сентябриин 10-һаа 20 хүрэтэр управлениин ажахынуудта бүхыдөө 3212 литр һүн һаатдаһан һаа, һүүлэй 10 хоног соо аяар 140-өөд литрээр хорошобо.

Корреспондент: — Гидролизно арга хэрэглээ һаа, доошолхогүй байгаа бэшэ гү?

А. Г. Лауль: — Хари тиигэжэшье болохо һэн ха гү. Юрэдөө өөһэдөөшье һайса мүрөө олоодүй байнабди. Нёдондонойхиһоо хэды дахин олон гидролизно түхеэрэлгэнүүд хэрэглэгдэхэл гээд мэдэхэб. 33 жэл зоотехнигээр ябагдана... Зүгөөр эндэ тон һаяханайб. Ажалтаяа дадалсажа байнаб.

Ороноймнай, тэрэ тоодо республикын түрүү ажахынуудта ехэ һайшаагдаһан энэ аргые баргажанайхидай тоожо хэрэглээдүй, һолоомоёо дууһан соможо, тэжээлээшье гамнаха гэжэ оролдоогүй байһандань, «һоёмоёо» буургадаа. Тиигээшье һаа, Зэдэдэ ехэ хүгжэнги колхоз бии һэмнай, үниинэй мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн — Бато Лопсонович Мурхонов бии бэлэй гээд тиишэ хоншоодоо.

Мурхонов: — Амар мэндээ, зай газетымнай һонин ехэ юумэ ааб даа. Сэхэ хөөрэлдэе... сагнай үнэтэйхэн лэ гээшэ. Юун?.. Юун гэжэ? Аа, гидролиз гү? Хари... Шэнэ юумэнииинь абаһаар лэ һанал бодолдо оросогүй, хүжүүхэн лэ байдаг даа. Тиимэ... Нёдондо 2 фермэдэ хэрэглэхэ тэжэ «аашалаад», юумэншье бүтээгүй һэн ха. Теэд бидэшни үсэд амитад гээшэбди. Мүнөө жэлдэ... Мартаад байнаб, байза, нёдондо технологиинь шадаагүйгшэ хабди. Мүнөө октябриин 15-һаа Борьёогой, Жаргалантын, Инзагатын һаалиин гүүртэнүүдтэ хэрэглэхэ һанаатайбди. Шадаатүй һаа, мал, буруу, хашарагуудшье дурагүй, эдеэшээгүй бологшо һэн ха. Юумыешни шадаха хэрэгтэй бишүү.

Корреспондент: Һолоомоёо дууһан суглуулжа, соможо абаа ёһотойт.

Мурхонов: — Баһал колхозойш ажал урдаа ортохогүй. Нигэн тиигэн гурбанайнь нэгэ хубиие «монсогойлжо» абаа хабди. Хэды машина, тракторнууд лэ табигдаһан агша.

Корреспондент:— Суудхэдээ хэды шэнээн һолоомо эһээн буйлуулагдахаб?

Мурхонов: — Үшөө тэрэнээ тоолоогүйлтайбди. Байза... Тэрэмнай... Юрэдөө 2—3 тонно хүргөө һаа яаха юм?

Нүхэр Мурхоновойшье хүтэлбэрилдэг ажахыда корреспондентмнай магтамаар юумэ иигэжэ олоогүй ха. Тиигээд Хяагтын управлениин харьяата Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой конторо руу утаһан дохёо ябуулба.

Корреспондент: Та, түрүүлэгшэ гү? Болоо... Уулзаба байнабди. Тэрэ гидролизно арга ямар бэ?

А. Бамбаров: Энэмнайшье һайниинишье һайн арга. Нэгэ бага хожомдон алдабабди. Мүнөө 4—5 хүн Арбузовай, Тээлиин гүүртэнүүдтэ халуун дундаа ажаллажа байна. 7 хоногһоол гидролизно аргаар һолоомоёо эһээн буйлуулжа эдюулхэмнай. Суудхэдээ 3—4 тонно лаб лэ бэлдэгдэхэ ёһотой. Малдамнай хүрэхэ аабза.

РЕДАКЦИҺАА: энэ мэтээр дээрэ дурсагдаһан хэдэн ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөөн юу гэршэлнэб гэхэдэ, һү һаали дээшэлүүлхэ гидролизно аргын алишье талаараа ашатай һайн байһанда заримашуул үшөө этигээдүй болоно. Үнеэдые уянда оруулха болотор һү һаалияа доошолуулхагүйн түлөө энэ түрүү аргые бүрил унихэнэй хэрэглэжэ эхилхэ хэмжээнүүдые абаагүй байшоо. Энээн тухай үйлэдбэриин управленинүүдэй, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд онсо анхарал табиха, бодото хэмжээ яаралтайгаар абаха бээз гэжэ найдахаар.

ХҮДӨӨГЭЙ УПРАВЛЕНИНҮҮДЭЙ ГАЗЕТЭНҮҮДҺЭЭ

АЙМАГАЙ ХҮДӨӨ АЖАХЫН ВЫСТАВКЭ

Хэрэндэ Түнхэнэй аймагай хүдөө ажахын выставкэ үнгэрөө гэжэ «Саяны» газетэ бэшэнэ. Выставкэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие интенсификациин замаар хүгжөөхэ талаар Түнхэнэй ажалшадай хэһэн хүдэлмэриин түрүү дүнгүүдые согсолбо.

Мүнөө жэл эндэ сагай уларилай хүйтэн, ургасада таагүй байдалшье һаань, управлениин ажахынууд муу бэшэ ургаса абаа. Тиигэжэ гүрэндэ ороһо таряа тушааха уялгаяа болзорһоо холо дүүргээ. Мүн мал ажалай олон шэмэ дээшэлжэ, мяха, һү, ноосо худалдаха 9 һарын түсэб дүүргэгдэһэн байна.

Выставкэ дээрэ туйлаһан амжалтануудаа харуулха хүндэтэ эрхэ «Восточные Саяны», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Маяк» колхозууд, Саянай совхоз, мүн ажахынуудай олон түрүүшүүлдэ олгогдоо.

«Механизация», «Мал ажал» гэһэн павильонуудта олон экспонадууд дэлгээгдэжэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдэй билтаран дэлбэржэ байһые харуулна. Зунай театр соо хүдөөгэй ажалшадай туйлаһан амжалта тухай хөөрэһэн, гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн диаграммануудтаблицанууд үлгөөтэй. Выставкэ харагшад тэдээгээр ехэтэ һонирхоно.

ХОЙТО БАЙГАЛАЙ АНГУУШАД

Аймагай ангуушад — ондатра баригшад агнуурая эхилбэ гэжэ **«Красный байкалец»** газетэ уншагшадтаа соносхобо.

«Коопзверопромхозой» ангуушад Николай, Афанасий Петровтон, Михаил, Георгий Юрьевтэн, Петр Ануфриев, Иннокентий Мешков түрүүшын 4 үдэрэй туршада 1060 ондатра баряа.

Мүн бусад олон ангуушад ондатрануудые олоор барина. Мүнөө жэлдэ энэ ан илангаяа олоор үдөө гээшэ ха.

ҺОНИРХОЛТОЙ ОЛЗО

Еланай найман жэлэй һургуулиин директор И. Истомин аха дүү Лизуновтанай һонирхолтой олзо тухай **«Ленинский путь»** (Мухар-Шэбэрэй аймаг) газетэдэ бэшэнэ.

Колхозой гэшүүн Василий Лизунов ехэ хаиха жалгын оёорто метр шахуу дэлисэтэй эбэр олоо. Тэрэнэй дүү Петр үни урда сагай амитанай олон яһа мүн лэ тэндэһээ олобо. Тэдэнэйнь дунда мамонтын, бизоной шүдэ, һоёо, һээр нюрган байгаа. Эдэ бүгэдэнь һургуулида үгтэбэ.

НҮҮДЭЛ ПЛАНЕТАРИ

Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлхэ музейдэ һаяхан үшөө нэгэ шэнэ һонин — «УП2-М» гэдэг нүүдэл планетари бии болоо гэжэ **«Ленинское знамя»** газетэ уншагшадтаа мэдээсэбэ.

Москвагаа мэдээсэнэ

Хани барисаата Угандын арадта

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян Угандын бэеэ даадаг болоһоор хоёр жэлэй ойтой дашарамдуулан, Угандын Президент Эдуард Фредерик Мутеседэ телеграмма эльгээжэ, үнэн зүрхэнэй халуун амаршалга хүргэбэ. СССР-эй болон Угандын хоорондохи хани барисаата харилсаан саашадаа улам хүгжэхэ, бэхижэхэ байһандань найдадаг тухайдаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Угандын Премьер-Министр Аполло Милтон Оботедэ телеграмма эльгээжэ, хани барисаата Угандын арадай ехэ амжалта туйлахыень хүсэбэ. Национальна бэеэ даанги байдалаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ, гүрэнэй, экономическа болон соёлой байгуулалтын шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтээ амжалта туйлахыень телеграмма дотороо хүсэбэ. (ТАСС).

Шэнэ газарай шэдитэ хүсэн

Баруун-Казахстанай хизаарай таряашадай илалта

Гүрэндөө ороһо таряа худалдаха социалис уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ, ажалай илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, Баруун-Казахстанай хизаарай таряашадые, бүхы ажалшадые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет халуунаар амаршалба. Энэ хизаарай совхозууд болон колхозууд Эхэ оронойнгоо амбаарта 105 миллион пүүд гэхэ гү, гүрэнэй түсэбһөө 38 миллион 700 мянган пүүдээр ехэ ороһо таряа тушаагаа. Шэниисэ худалдаха түсэб 133 процент дүүргэгдээ.

Колхозууд, совхозуудһай 1965 оной хабар тарилга хэхэ эрхим шанартай үрэһэ хүрэнгөөр хүсэд хангагдаа, колхознигуудай ажалта үдэртэ ороһо таряан үгтэжэ, малай тэжээлэй жаса байгуулагдажа байна гэжэ хизаарай таряашадай айладхалда тэмдэглэгдээ.

Совет сэрэгшэдтэ айлшалба

ВЮНСДОРФ, октябриин 8. **(ТАСС-ай тусхай корр.).** ГДР-эй 15 жэлэй ойтой дашарамдуулан Германиин Демократическа Республикада ошоод байһан советскэ партийно-правительственнэ делегациин гэшүүд Германидахи бүлэг совет сэрэгүүдтэ мүнөөдэр айлшаар ошоо. Делегацие толгойлогшо — КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Л. И. Брежнев СССР-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд П. А. Абрасимовта, Германидахи бүлэг совет сэрэгүүдэй ахамад командалагша армиин генерал П. И. Якубовскидо үдэшүүлэн, армейскэ частьнуудай нэгэндэ ошоһон байна. Айлшадые солдадууд, офицернууд амаршалаа.

Л. И. Брежнев сэрэгшэдтэ хандан үгэ хэлэхэ зуураа, эдэндэ КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын умэнэһөө амаршалга хүргэбэ. Тиихэтээ хамта КПСС-эй XXII съездын баталан абаһан коммунизм байгуулгын Программые совет хүнүүдэй амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһан тухайда хөөрөө.

Л. И. Брежнев советско-германска хани барисаанай удха шанарые, амгалан байдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ Германиин Демократическа Республикын дүүргэдэг үүргые тэмдэглэбэ.

Л. И. Брежнев эндэхи сэрэгшэдэй политическа болон сэрэгэй бэлэдхэлдэ шэнэ амжалта туйлахыень хүсэбэ.

Советскэ партийно-правительственна делегациин гэшүүд — КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Белоруссиин КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь К. Т. Мазуров, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Латвиин КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь А. Я. Пельше, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Украиныи КП-гэй ЦК-гай секретарь, Украиныи ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо И. С. Грушецкий гэгшэд бүлэг сэрэгүүдэй ондоо частьнууд, подразделенинүүдтэ ошоо.

ЭРДЭМТЭД-МАРКСИСТНУУДАЙ ҮРЭ ЕХЭТЭЙ УУЛЗАЛГА

I Интернационалай зуун жэлэй ойдо зорюулагдажа, «Уласхоорондын хүдэлмэришэн анги—мүнөөнэй дэлхэйн хүгжэлтын хүтэлбэрилэгшы хүсэн» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэһэн научна конференци Москвада, октябриин 6-да хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

Конференциин эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин дэргэдэхи Дэлхэйн экономикын ба уласхоорондын харилсаанай институдай директор академик А. А. Арзуманянай ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэһэнэй ёһоор, энэ конференци I Интернационалай байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн зуун жэлэй турша соо дэлхэйдэхи хүгжэлтын дүнгүүдые хаража үзэхэ, уласхоорондын революционно, сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй шухала асуудалнуудые зүбшэхэ зорилготой байгаа. Бодото байдал шэнжэлхэһээ айдаггүй, тэрээниие үндэһэ болгодог, юртэмсын байдалые ойлгон мэдэжэ, шэнэдхэн хубилгаха зорилго табидаг тулалаа, марксистско-ленинскэ һургаалай хүсэтэй файдагыень конференци тодоруулан харуулаа.

Дэлхэйн мүнөөнэй хүгжэлтын, мүн бүхы хүсэнүүдэй бүридэлгын асуудалнуудта, дайнай ба эб найрамдалай асуудалнуудта конференциин гол анхарал хандуулагдаа. Шэнэ оршон байдалтай дашарамдан, революционно ба сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй урда табигдаһан зорилгонуудые бүхы талаарнь зүбшэн хэлсээ.

Һая сүлөөрһэн гүрэнүүдэй капиталисбэшэ замаар хүгжэлгэ тухай, тусхайлан хэлэбэл, национально-сүлөөрэлгын революцинуудай, социалис шэнэдхэлгын бэелүүлэгдэхэ үедэ коммунис ба революционно- демократическа партинуудай хоорондохи харилсаанай ямар түхэл шэнжэтэй байха тухай асуудалнуудаар һанал бодолоо зүбшэн хэлсэлгэ тон һонирхолтой байба гэжэ нүхэр Арзуманян тэмдэглэнэ. Тэрэшэлэн дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй бата нэгэдэл национально-сүлөөрэлгын революцинуудай илалтада ямар удха шанартай байха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ мүн лэ үрэтэй һайнаар үнгэрөө.

Хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэхи шэнэ үзэгдэлнүүд тухай, хүдэлмэришэн ангиин нэгэдэл, түбхын түрүүндэ коммунистнууд болон социалистнуудай ябуулгын нэгэдэл туйлаха арга замууд тухай, монополинуудта эсэргүү нэгэдэл байгуулха арга боломжо тухай тодорхой хөөрэлдөөн болоо. Мүнөөнэй империализмын экономико ба политикадахи хубилалтануудые зүбшэн хэлсэлгэ мүн лэ һонирхолтой байба.

Мүнөө үедэхи пролетарска интернационализм мэтын иимэ шухала ябуулгатай холбоотой асуудалнууд бүхы талаараа зүбшэн хэлсэгдээ.

Конференцидэ хабаадаһан хилын саанахи хэдэн олон оронуудай эрдэмтэд-марксистнуудай оруулһан тодорхой дурадхалнуудые бүрин дэмжэһэн, хамтын хараа бодол тодорхойлхо гэжэ шиидхэһэн байнабди гээд академик А. А. Арзуманян түгэсхэлдөө хэлэбэ.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦК-гай Пленумые УГТУУЛАН

АЖАХЫНУУД ЯМАР ШЭГЛЭЛТЭЙ БОЛГОГДОХОБ?

Болохоёо байгаа КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар шухала асуудалнууд зүбшэгдэхэнь ха юм. Энээнтэй дашарамдуулан республикымнай колхоз, совхозууд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

Мүнөөдэр газетымнай хуудаhанда Зэдын управлениин ажахынуудай интенсификациин замда ороод, ямар хүдэлмэри хэжэ байhан тухай управлениин түсэблэлгын-экономическа таhагай начальник нүхэр Г. Ильин элидхэнэ.

★☆★

Хүдөө ажахые интенсификациин замда оруулха тухай асуудал КПСС-эй ЦК-гай декабриин болон февралиин Пленумүүд дээрэ табигдаhан байгаа. Орон дотороо хүдөө ажахын продуктнуудые элбэгжүүлхын тулада партиингаа хараалhан хэмжээнүүдые манай Зэдын управлениин ажалшад халуун анхаралтайгаар дэмжэжэ, зарим тэды хүдэлмэри ябуулжа эхилэнхэй.

Управлениимнай 15 колхоз, 3 совхоздо холын хараата түсэб табигдажа, ажахы бүхэнэй ямар шэглэлтэй болохо байhан тодорхойлогдоо. 1964—1970 онуудай хүгжэлтын түсэб табилгада управлениин болон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, ажалай түрүүшүүл хабаадалсаhан, нютаг нютагуудай эрхэ байдал харааза абтаhан байха юм.

Манай управленидэ гол түлэб мал ажал эрхилэгдэдэг. Энээнhээ урагшаашье нютагтамнай мал олоор үсхэбэрилэгдэдэг байгаа юм. Тиимэhээ бүхы ажахынууд саашадаа олон hүрэг малтай болоожо, мал ажалhаа продукци ехээр абалгада гол анхаралаа хандуулха байhаниинь ойлгосотой. Ажахынууд нимэ зорилго табихадаа нютагайнгаа арга боломжые харалсана.

Тиигэбэшье hүүлэй жэлнүүдые абажа харахада, ажахынууд арга боломжоёо хүсэд hайнаар хэрэглэжэ шадаагүй байhан. Энээнэй шалтагаан юун байгааб? Колхоз, совхозууд тусгаар шэглэлтэй болгогдоогүй, мал ажал эрхилжэ байхадаа hалбаринуудаа томодходоогүй, малай үүлтэрые hайжаруулхын хойноhоо оролдолго гаргагдадаггүй hэн.

Зэдын гол аргагүй ехэ бэлшээритэй, илангаяа хони олоор үсхэбэрилхэдэ таатай газартай бшуу. Тиимэhээ управлени доторнай голдуу хони үсхэбэрилэгдэхэ юм. Интенсификациин харaa замда орожо байхадаа энэл hалбариие бүри саашадань хүгжөөхэ зорилго табигдана. Хаана, ямар нютагуудта хони олоор үсхэбэрилэгдэхэб гэхэдэ: Зэдын аймагай ажахынуудта управлениин бүхы хонидой 90 шахуу процентнь байлгагдаха юм. Жэшээлхэдэ, ганса Борьёогой совхоздо хонидойнь тоо толгой үшөө олошоруулагдажа, 1970 он болотор жэлдээ 9—9,5 мянган центнер хониной мяха, 2 мянга гаран центнер нооhо абадаг болохо гэхэ гү, али хонин ажалhаа абтаха продуцинь бүхыдөө 1,5—1,7 миллион түхэригтэ хүргэгдэхөөр хараалагдана. Тиигэжэ тус совхоз хони үсхэбэрилдэг шэглэлтэй болгогдожо, энэ hалбариие хүгжөөхын тулада бүхы хүсэеэ элсүүлхэ байна.

Ажахыгаа тусхай шэглэлтэй болгожо байхадаа энэ совхозойхид таряалангай газарые зүбөөр хубаарилжа, ороохо таряа ехээр абадаг болоожо, олон тоото хонидоо талха таряанай зүйлөөр хангахань бшуу. Хони үсхэбэрилэгдэхын хажуугаар эбэртэ бодо мал үдхэгдэжэ, hү haали гүрэндэ элбэгээр тушаагдаха юм. Тиихэдэ мүнөө байhан зарим hалбаринууд үгы болгогдохоор хараалагдана. Жэшээлхэдэ, тус совхоздо гахайн, шубуунай тусхай фермэнүүд саашадаа байлгагдахаяа болихонь.

Ажахын hалбаринуудые иигэжэ хүгжөөhэнэй ашаар Борьёогой совхоз олзо доход ехээр абаха аргатай болохо. Хэрбээ 1963 ондо энэ ажахы 175 мянган түхэриг гарзатай гараhан байбал, 1970 ондо 250—300 мянган түхэригтэй олзо эрүүлхэ бшуу.

Энээнтэй хамта, Захааминай аймагай зарим колхозууд хони үсхэбэрилхэ шэглэлтэй болгогдонхой. Жэшээлхэдэ, «Красный Октябрь», XXII партсъездын болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта хонид олошоруулагдаха болоо. Тиигэжэ эдэ ажахынууд хонин ажалhаа абтаха продукциин хэмжээе 1970 он болотор 2,5—3 дахин ехэдхэхэ байна.

Эбэртэ бодо мал барижа, мяха, hү ехээр абадаг ажахынуудай тоодо «Дружба», «Коммунизм», «Байкал», «Родина», «40 лет Октября» колхозууд, Ториин совхоз ороно. Эдэ ажахынууд ойрын жэлнүүдтэ үнеэдэй үүлтэрые hайжаруулха, мяхалиг үүлтэрэй мал үсхэбэрилхэ юм. Гадна, тугалнуудые үнеэдтэе заядажа хүхүүлхэ, түлжүүлхэ арга хэрэглэгдэхэ. 1970 ондо управлени дотор мяхалиг үүлтэрэй 6 мянган үнеэд бии болгогдожо, жэл бүри 20—24 мянган тугал 4—6 hаратай болотороо тиимэ үнеэдтэ табигдажа, түлжүүлэгдэхэ байна бшуу. Мяхалиг үүлтэрэй үнеэдые илангаяа Захаамин нютагай эрхэ байдалда үсхэбэрилхэдэ таатай. Юундэб гэбэл: тэндэ талха, таряа багаар таригдадаг. Шэмэтэ тэжээл болон таряа талханай зүйл дутамаг байдаг дээрэhээ тугалнууд тиимэ үнеэдтэ заядагдажа түлжүүлэгдэнэ гээшэ. Тиихэдэ мяхалиг түрэлэй үнеэдhээ мяхалиг тугалнууд абтана. Энэнь ажахынуудай үхэрэй мяха ехээр тушааха хэрэгтэнь ашa туhа ехэтэй.

Гахайнууд гол түлэб талха таряа ехээр ургуулдаг ажахынуудта үдхэгдэхэ. Тиимэ ажахынуудай тоодо Михайловкын Ленинэй нэрэмжэтэ, Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд ороно. 1966 онhоо эхилээд, «Красный Октябрь» колхоздо, Ториин совхоздо тахяа, шубуу баридаг тусгаар шэглэлтэй hалбаринууд эмхидхэгдэхэ юм. Мүнөө «Красный Октябрь» колхоздо 5 мянган тахяагай байха байра. Ториин совхоздо 30 мянган тахяагай баттаамжатай шубуунай фабрика баригдажа эхилэнхэй.

Интенсификациин замда орожо, ажахынуудаа тусхай шэглэлтэй болгон хүгжөөжэ байхадаа манай управлени хүдөө ажахын продуктнуудые элбэгээр абаха бшуу. Жэшээнь, 1970 он болотор мяха абалга 82 процентээр, hүн 2,2 дахин, үндэгэн 4,2 дахин, нооhон 64, таряан 71 процентээр нэмэхэ болоно.

Бүхы дээрэнь хэлэхэдэ, управлениимнай ажахынууд продукци абаха хэмжээгээ мүнөөнэйхиhөө hүраггүй ехэдхэхэ аргатай болоо. Хэрбээ 1963 ондо управлени дотор 8,45 миллион түхэригтэй товарна продукци үйлэдбэрилэгдэhэн байгаа haa, 1970 ондо 18 миллион гэхэ гү, али хоёрhоо үлүү дахин ехэдхэгдэхэ. Энэ үе соо абтаха сэбэр олзо доходынь 2 миллионhоо 6 миллион хүрэтэрөө дээшэлхэ байна.

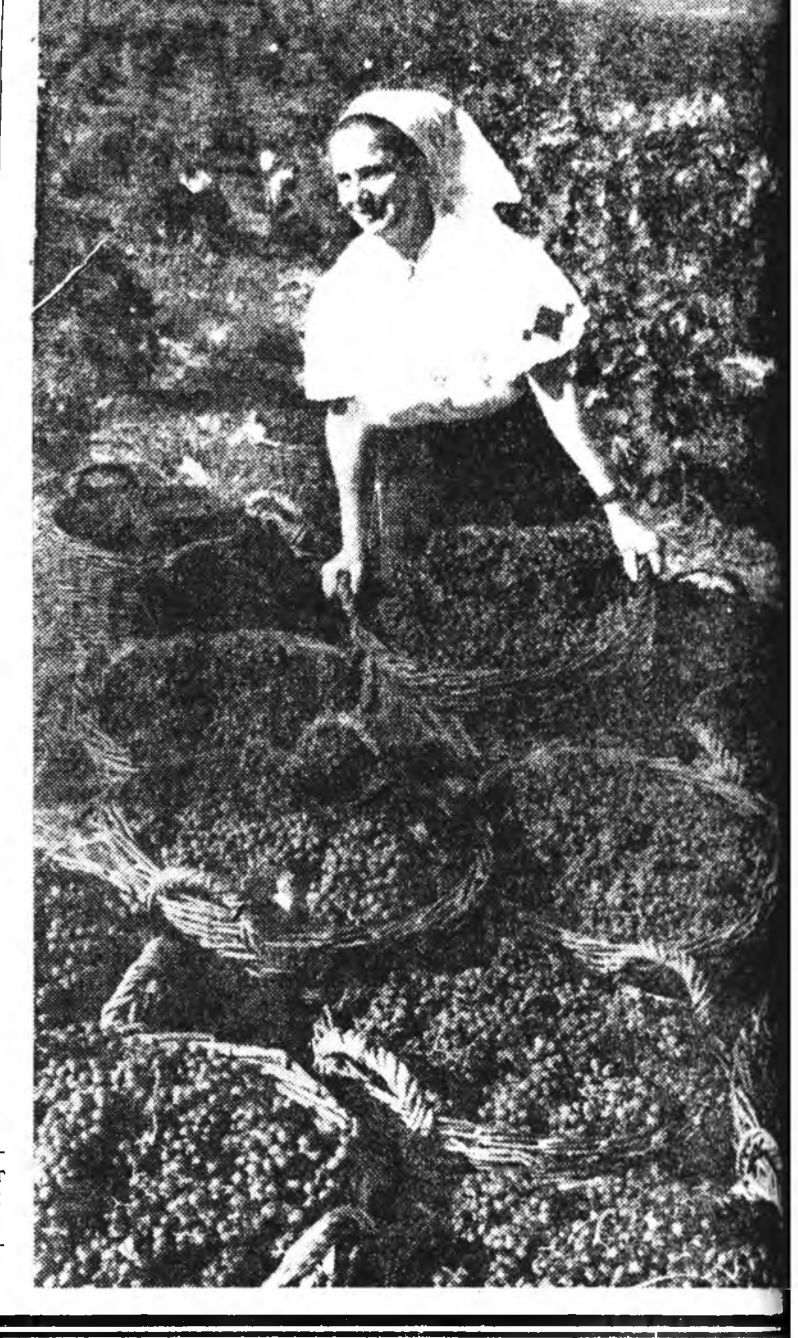

Молдавиин архи бэлдэгшэдтэ ехэ халуун үе болоод байна. Республикын колхоз, совхозууд элдэб сортын виноградуудые түлэг хуряажа ороо. Энэ жэлдэ Молдавиин промышленность 650 мянган тонно виноград буйлуулжа, тэрээнhээ 44 миллион декалитр архи хэхэ.

Зураг дээрэ: «Пуркарь» совхозой хүдэлмэрилэгшэ Мария Паланган виноград суглуулжа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Партийна хүдэлмэриин дүршэлhөө

МЭРГЭЖЭЛ, ШАДАБАРЯА МҮЛИНЭ

Заха хизааргүй шэниисын поли соогуур комбайнай ябахань, дээрэнь улаан тугай намилзахань харагдана. «СК-3» маркын машина. Штурвалдань Намсарай Зундуевич Маланов, коммунист. hүүлшын 5 хоног соо энэ комбайнер түрүү hуури эзэлhэн байбалтай гэжэ ойлгогдобо. Сентябриин 25-най мэдээгээр энэ хүн 2000 гаран центнер ороохо сохиhон байба.

Коммунист комбайнер Ошоровой, Табхаевай агрегадуудта нэгэ бага багашаг хэмжүүртэй тугханuудые харанабди. Саянай совхозой II отделенидэ социалис мүрысөөнэй дүн үдэр бүри гаргагдажа байдаг юм байна. Хэрбээ механизатор үдэрэйнгөө даалгабари дүүргээ haa, комбайнайнгаа штурвал дээрэ улаан тугханиие намилзуулдаг. Табан хоногой дүнгөөр эрхим комбайнерта улаан туг барюулагдадаг. Юрэнхыдөө Саянай совхозой партийна комитет ургаса хуряалгые эрхим hайнаар үнгэргэхын түлөө тодорхой мүрысөө эмхидхэhэн юм.

Түнхэн нютагта сентябрь hара соо сагай уларил ехэ муу байдаг. Бороо хура ходол орожо байба. Ажалаа зүбөөр эмхидхэhэнэй ашаар Саянай совхоз гүрэндэ таряа худалдаха социалис уялгаяа дүүргэжэ шадаба. 10 мянган центнер таряа худалдаха түсэбтэй haa, 13 мянган центнерые худалдаа. Сентябриин 30-да эндэхи механизаторнууд ургаса хуряалгаяа сум дүүргээ.

Таряа хуряалга дээрэ эмхидхэлэй хүдэлмэриин hайн байhые үшөө иимэ жэшээ дээрэhээ хаража болоно. Механизаторнуудта байра байдал зохидоор түхеэрэгдэнхэй. Полевой станууд ниитын хоол эмхидхэгдээ. Ажалайнгаа hүүлээр механизаторнууд полевой стандаа банида орохо аргатай. Хамтын байра hайн. Досоонь ороходо сэбэрээр хуряагдаhан оронууд. Гадна эндэнь номууд, газетэнүүд, элдэб наадануудбии. Механизаторнууд иимэ анхаралдань габшагай ажалаар харюусана.

Энэ совхозой II отделениин партийна организациин тодорхой, оншотой хүдэлмэринь гансал ургаса хуряалгада тодоржо гараа бэшэ юм. Партийна хүдэлмэридэ иимэ шэнжэ шанар гансата ерээ бэшэ ааб даа. Партийна организациин секретарь нүхэр Цыбенова нилээд олон бэрхэшээлнүүдые дабажа, партийна хүдэлмэри ёhотоор табижа шадаhан байха. Партийна ударидагшынгаа түнштэй, эрилтэ ехэтэй аад, hайн сэдьхэлтэй, налагай зантай бэрхэ байhыень түрүүн коммунистнууд, hүүлдэнь отделениин бүхы хүдэлмэрилэгшэд hайса ойлгоhон байгаа.

Коммунистнуудай үүргые дээшэлүүлхын тулада юу хэхэ, ямар хэмжээ абалтайб гэhэн асуудал Дышин Данзановнагай hанаа үнөө үдэр hүнигүй зобоодог болобо. Совхозой үйлэдбэридэ коммунистнуудай үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ тухай үнэн зүрхэнhөө сэхэ руунь хөөрэлдэхэ гэжэ нүхэр Цыбенова совхозой парткомой секретарь нүхэр Будаевтай зүбшэн хэлсэжэ, энэ асуудал партийна суглаанай үзэмжэдэ табигдаба.

Эндэ бэеэ абаад, аниргүй hууха хүнүүд байгаагүй. Муу ажалаараа партийна организаци бузарладаг, хойшоо татадаг коммунистнууд Табаев, Менжуров гэгшэд таhа шүүмжэлүүлээ hэн. Энээнэй хажуугаар hайнаар хүдэлдэг нүхэд тухайдаа үгэ хэлэгшэд омогорхон тэмдэглээ. Жэшээнь, коммунистнууд — haалишан Вера Саганова, механизаторнууд Н. З. Маланов, М. С. Морхоев болон бусадай габшагай ажал тухай магтан хэлээ бэлэйл.

Хүдөө нютагта коммунистын дүүргэхэ үүргэ, тэрэнэй эзэлхэ hуури тухай сэхэ руунь үнэн зүрхэнhөө дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэhэнэй удаа хүн бүхэн энээн тухайда hайса бодомжолжо үзэhэн байна. Мяха, hү, нооhо, үндэгэ, таряа талха ехээр абаха хэрэгтэ ямар хубита нэмэри оруулнаб гэжэ коммунист бүхэн бодомжолhон. Энэ суглаанай hүүлээр коммунистнуудай ямар ажалда хүдэлнэб гэжэ партийна организаци дахин хаража үзэбэ. Гол hалбари: мал ажал, таряан ажалда коммунистнууд элыгээгдэв. Мүнөө 46 коммунистын 16-нь мал ажалда, 12 коммунист таряан ажал дээрэ (7-ниинь механизаторнууд) хүдэлжэ байна. Нигэхэдээ олонхи коммунистнууд үйлэдбэри дээрэ хүдэлнэ-тээшэ. Ажахынгаа гол шухала газарта: hү haалиин 2 фермэдэ, тракторна бригадада партийна бүлэгүүд байгуулагданхай. Эдэнэрнай ниитын ажахые хүгжөөн дэбжэхын түлөө тэмсэлэй ударидагшад болоhон байна. hү haалиин фермэнүүдтэхи партийна бүлэгүүд hү ехээр haахын түлөө социалис мүрысөө ёhотоор эмхидхэдэг. haалишан бүхэн үдэр бүриин даалгабаритай. Тэрэнээ дүүргэhэн haалишанай хүдэлмэриин газарта улаан туг хадагдадаг. Фермын ажал хэрэг харуулhан дайшалхы хуудаhан, «Сахилгаан» гаргагдадаг болоо hэн. Арбан хоногой, hарын дүнгөөр зүблөөн үнгэргэгдэжэ, hү ехээр haaха тухай хэмжээнүүд хараалагдадаг болонхой. Агитатор-коммунистнууд Мария Булгутова, Мария Обонова гэгшэд haалишад, малшад хододоо хүлеэжэ байдаг.

hү haали элбэг болгохын тулада тодорхой хүдэлмэри ябуулхада, ашa үрэ ехэтэй байба: Харбятска, Нугын hү haалиин фермэнүүд үшөө август hара соо hү haaха 9 hарынгаа түсэбые дүүргээ бэлэй. Харбятска фермын хид сентябриин 13-да гүрэндэ hү худалдаха жэлэйнгээ түсэбые дүүргэhэн тухай элидхээ hэн. Энэ фермын haалишад 2795 центнер hү haaха түсэбөө 2916 центнертэ хүргөө. Сентябриин 25-да Нугын нүгөө фермынхид гүрэндэ hү худалдаха түсэбөө дүүргэбэ. Тиихэдээ 2-дохи отделениин хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ мяха, таряа худалдаха түсэбөө сүм дүүргэhэн байна. Эдэ бүхы амжалтада нүхэр Д. Д. Цыбенова түрүүтэй эндэхи коммунистнуудай ашa габьяа ехэ бии. Коммунистнуудаай ходоодоо тэмсэлэй манлайда ябадаг гэжэ отделениие эрхилэгшэ Буда Пимаевич Цыденов магтана.

Тиин эдэнэрэй үнэхөөрөө түрүү үүргые ажал хэрэг дээрэhээнь харанабди. Кукурузашад-коммунистнууд Аюшеев, Ухеев, haалишад Саганова, Менжурова, Боблоева гэгшэдтэ коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ эгээ түрүүн олгогдонхой. Партийна организациин, коммунистнуудай үүргэ дээшэлээ, ажалшадай дунда эдэнэр хүндэтэй болонхой.

Партийна организациин ударидахы шадабаринь улам мэргэжэнэ, хүсэниинь нэмэнэ, түрүү хүнүүд партида ороно. Эндэ буразаа дээрэ партида абалган заншал болоо.

Юуб гэхэдэ, хүн гээшэмнай ажал дээрээ үнэн бэеэ харуулдаг ха юм. Поли дээрээ кукурузынгаа сеялкэ байлгаад, Павел Аюшеев нүхэдэйнгөө урда «шалгалта» гарахынгаа урда тээ ехэл hанаата болоhониинь ойлгосотой. Аха нүхэдынь—коммунистнуудынь энэ хүнэй сэдьхэл боловсоролой — партида орохоор болоhые шалгаха байна бшуу. Хэдэн жэлэй турша соо Павел гектарай 300—400 центнер кукурузын ногоон энэ абадаг, оронойнгоо научна туршалгын олон эмхи зургаануудтай холбоо барисаатай байдаг, тиигээд тэндэhээ абаhан үрэhөөрөө туршалгын участогто тарилга хэдэг гэжэ эндэхи коммунистнуудта мэдээтэй байhан юм. Мүнөө, партида орохоёо байхадаа, Павел өөрынгөө харюусалгые улам хүрсөөр мэдэрээ. Хани нүхэдэйнгөө нэгэн дуугаар гараа үргэжэ, партида абаха гэhэн шиидхэбэри гаргахадань, энэ кукурузашан хэзээншье иимэ ехээр баярлаагүй байха, хүсэн дээрэнь хүсэн нэмэhэн мэтэ байгаа hэн.

Тус отделениин партийна организаци, тэрээнтэй хамта залуу коммунист Павел Аюшеев хаба шадабаряа, хатуужалаа харуулжа шадаа. 140 гектарай га бүриhөө 500 центнер кукурузын ногоо абаа.

Эрхим хүнүүд партида орожо үргэлжэлhөөр. Тоосоото үе соо тус отделенидэ 8 хүн партида ороhон байна.

В. ДАРОВ,
КПСС-эй обкомой соёл сурталай таhагай инструктор.

ДАБААЖАН ХЭЭТЭЙ БАЯРТАЙ

Үглөөнэй 8 час. Түбэй hү haалиин фермэдэ уурал манан бушхан бааяна... Сэбэр сагаан халаад үмдэhэн наhатайшье, залууханшье бэреэд басагад иишэ тиишэ бушуу яаралтайгаар субана. Тэдэнэй дунда набтаршаг бэетэй аад, шаб гэмэ, булта шүрбэhэн балсан болоhон аа гү гэжэ hанахаар наhажаал эхэнэр нюдэндэ ходо тороно. Нэгэ харахада хүнэгтэй хартаабха үргөөд, нүгөө харахада шиирэг хүсэтэй бүhэтэйшүүлдэл, мантагар гэгшын хүнэгүүд соо үдхэн бардаа хэжэрхёод, хүнгэхэнөөр, hэб-hэб гэнхэлhээр орошохо юм. Үнеэдэйнгээ байрые, эдеэлдэг тэбшэ хобогыень гэрэй шаладал сэбэрхэнээр арилгажархина. Хаража байхада баярлахаар хүдэлхэ юм. haалишанай ажал тон хүнгэхэн гээд тиихэдэнь hанахаар болоно бшуу.

Хүдэлмэринь дүүрэнтэбэ хэбэртэй. Газар хүрэмэ гэхээр ута хара үhэеэ жэбжынтэр гүрэжэншье байhан, халаадаа тайлажа, сэбэрхэн костюмаараашье, торгон плати хубсаhаараашье ябаhан haалишад олон болошобо. Эдэниие зэлэ татан зэргэлүүлээ haa 12 болохо ха. Эндэ мүнөө нюдэндэ торошомнай эдэнэй эгээ нэрэ хүндэтэйнь, Буряад орондоо суурхагшадай нэгэн — Дабаажан Арьяевна Дамбаева байшаба. Баатарлиг ажалаараа нэрэтэй солотой болоhон энэ эхэнэрые би хаанаашье хараа-haа танихa байгааб. Юуб гэхэдэ республикын газетэнүүдтэ дүрэ-зурагынь hайсал гараhан ха юм. hаяхан Улаан-Үдын телевидениеэр харуулагдаhан байха.

Габшагай бэрхэшүүлэй дунда ороод байхадаа, ажалдань haалта хэнэ гүб гэжэ hанаа зобохоор байдаг. Мүнөөшье тиимэрхүү... габшагайшуул гээшэмнай ажал дээрээ минутаншье haар талаар үнгэргэдэггүй зон ха юм. Мүнөө Дабаажан хээтэйе харахадам хашарhан залхуурhан янзагүй, угаа дорюун, баяртайгаар үзэгдөө hэн. Ажал хэрэгтээ бүтэсэтэй, hайн байхада, хоёр хүшуун үринэрэйнтөө, Валерий Валя хоёройнгоо «танзатада хүрэжэ», хүн зонойнгоо дунда орожо ябахада баярлаа ёhотой даа гэжэ hанаа бэлэйб.

— Хорёод гарадахи намараа үнеэдые харууhална хаб. Теэд таанад, газетынхидhээ хашарашагүйб... дүрэеэ абхуулхадаа бэем муудаташагүй, наhамни хорошногүй,—гээд Дабаажан хээтэй намдуухнаар болгоомжотойгоор энеэбэ.

— Урдынхидаал ади түрүүлхээр янзатайт. 9 hарада үнеэн бүриhөө 2337 литр хүргөө хат. Ойр зуураашье haань тантай хөөрэлдэхэ хүсэлтэй hэм,—гэбэб.

— Болохол бэзэ даа. Хахад час тухай үндэлхэм, ошоё даа.

...Иигэжэ Дабаажан хээтэйтэй, сэлгеэ номин Ивалгадаа, бүхы Буряад дайдадаа мэдээжэ болоhон эхэнэртэй сайлаха hамбаандань ярилдаа, эршэтэ ажалайнь дээжэ тухай мэдэжэ абагдаа hэн... Дэлхэй дээрэ бутаргаа татаха, газар дайдые дайлан абаха шолмос муухай hаналтай

гитлерэйхидэй июниин сэлмэг үглөөгүүр дотолон ороходонь, энээхэн илдам hайханаар энеэбхилжэ байгааша Дабаажан хээтэй «түмэр хүлэгөө» хүдэлгэжэ, шүрбэhэ шадалыень туршажа байгаа hэн... Иигэжэ гурбадахи жэлээ трактор агтын жолооe уян нугархай гараараа hанаhан тээшээ мушхажа ябаа. Тиигэтэрынь... аюулта дайн... урдань эмниг мори гэдэргэ hуушатар ургадаг haa, мүн «түмэр хүлэг» hорижо, дайсан нохосуудта харюу үгэхэнь ха юм... Энэл даа, Дабаажан хээтэй, дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдэй туршада бүхы сэдьхэл зүрхэеэ хамтын хэрэгтэ үгэhэн, хүсэ шадалаа зангидан, ямаршье домог түүхэдэ хэлэгдэдэг баатарhaа дутуугүйгөөр колхозоо ургэлсэжэ, колхоз hайхан нютагайнгаа нэгэ бата бахана тулгууринь болоожо гараа hэн. 1947 он хүрэтэр түмэр мориёо жолоодон, халюун шарахан шэниисэеэ, hү, тоhо, мяха, нооhо болон бусадые элбэгжүүлдэг малай тэжээл тариха газар унтаха нойргүй шахуу хахалаа, үглөөнэй харанхыhаа үдэшын харанхы хүрэтэр хэды шэнээн ороойо таряа тарилсаа, хуряалсааб. Энэл даа, Дабаажан хээтэймнай, алтан дэлхэй дээрэ дүнгэн гараhаар 49-дэхи жэл дээрээ орообошье, мүнөө нилээд залуугаар харагдана. Хүн зонтой, суттаа ажалладаг нүхэдтэеэ миин ойр зуура хөөрэлдэжэ байхыень харахада, шарай шэгыень адаглахада ямар уужам, hайхан сэдьхэлтэй, ажал хэрэгтээ дууhан бэе маха бадаа, сэдьхэл зоригоо үгэнги байhаниинь ойлгохоор даа.

— Хөөрэлдөөмнай удаархань... Битнай яараhуу даа, — гэхэдэнь ябуул дундань үшөө нэгэ ойр зуура хөөрэлдэхэ золтой байгааб.

— Жэлдээ 3 мянга холо гаран литр хүргэхэ зорилгыемни дүүргүүлхэгүйнь гээшэ гү?.. hанаа сэдьхэлээ энээн тухайл табиха баатай болобоб, — гэжэ Дабаажан хээтэй үгэ хүүрээ эхилээ hэн.

Нээрээшье ажабайдалдаашье, үхибүүдтээ, 70 гараhан эхэдээшье, ажалай геройн алтан одондо хүртэhэн далан табатай Буда-Цырен абгадаашье, хэндэшье хандахадаа, ажалдаашье ябахадаа эрхим жэшээ харуулдаг энэ эхэнэр дутуу дунданuудтай дайралдахадаа тэсэжэ ядадаг, hанаан бодолдо абтадаг ёhотой даа. Абтаншьегүй яахаб. Ажахынь жэшээтэ, туршалгын гэжэ нэрэтэй. Улаан-Үдэ хототоёо хаяа хадхаланхай... Теэд 12 haалишадынь хартаабхаяа мэшээгтэ хэжэ, хүнэгөөр даажа ядан ядан зөөнэ... Үшөө тэрэ хартаабхань халхабша оройгүй хорёо соо адхажархинхай. Тушаан боложо хюруугай унаа haa, дууhан хүлдэшэхэ бшуу. Теэд тэрэ саахарай свёклонь ургаhан зандаа асарагданал. Мүнөөхи haалишад лэ хэн hүхөөр, хэн хутагаар, шадаха шадахаараа үнеэдтээ хэршэжэ үгэхэ болоно. Дабаажан хээтэйшье баhа ехэ сагаа «тэжээл бэлдэлгэндэ» гаргана ха юм. Теэд ехээр ганирха, сухалдахагүй юм... Гайхалтай... Нэгэдэхи отделениингээ эрхилэгшэ, зоотехнигэй ажалдаа дутагдалтай байhандань сэдьхэлээ зобооно, тэдэнэй түлөө оньhото машинашье асаруулжа, тэжээл бүйлүүлан хэршүүлжэрхиhэйб гэжэ hанана ёhотой даа...

— Ноёдтойгоо түргэ түргэн уулзадаг гээшэбди. Эрдэм мэргэжэлтэй нүхэднай ехэ туhаламжа хүргэдэг. Теэд энээхэн дутагдалаа усадхажа шадаха бээзэбди гээд hананаб. Хари гидролизно аргаар hолоомо эhээжэ бүйлүүлхэ гээшэмнай хүсэлдэгүйл байшаба...— гээд Дабаажан hанаата болоhон янза үзүүлбэ.

Хаана хааанаб, эгээл энэ ту... гын, жэшээтэ ажахыда гидр... арта түрүүшээр хэрэглэгдэхээ... гаа. Теэд мүнөө хүрэтэр бодот... жээнүүдэй абтаагүй байhандаа... шэхээр. Гэхэ зуура эндэ үнеэд... нэ байра шэнэ эрилтын ёhоор... дажа байна. Зүгөөр барилга... гээд, hү haали тухай марг... байтаа гэжэ Дабаажан хээтэй... hан бодоhоноо сэхэ намда хэлэв.

Эрдэм ухаанай ёhоор үнеэд... луулхэ гэлсэдэг аад, харин мү... хэли хартаабха, свёклоор... «таглаад» ябанабди. Зүгөөр... hүн бүхэндэ 200 грамм таряа... най зүйл үгтэнэ гээшэ ааб даа... даа ехэл тэжээлтэй hайн юм... үнеэн, 20 шахуу литр hү... үнеэн үдэртөө 7—8 хүнэг... уужархиха. Гэбэшье баhа та... даамнай нэгэ хэды үдэр бии... баhа тиигээд үгы болошохо... ташиина хүртэбэргүй гэлсэхэ... Дабаажан хээтэй ажал тээшээ... шоо бэлэй...

Коммунис ажалай ударнигай... hайхан нэрэ солые хоёрдохи... улам үргэжэ, наhанайнгаа ошо... ри улам ехэ дүршэл шадаба... тэсэмгэй габшатай болоожо, а... гаа амжалтые арьбадхажа, ябаh... баажан хээтэй түйлаhанаараа... гаа амаринагүй. Хүдөө ажахын... ухаанай арадай университет... жэлдэ ябажа, нёдондо дүүргэ... Мал ажал тухай, үнеэдые хо... ха, haaxa тухай Дабаажан хэ... хөөрэлдөө haa, ямар нэгэн з... зоотехник гэжэ hанахат. Эрд... мойнь заабариешье мэдэхэ... дүршэлые бодото ажалай охи... гуур ойлгожо абаhан байна ө...

Хүдэлмэришэд, таряашадта... нара мандуулhан Октябриин... hайндэрэй угтамжада Дабааж... тэй бэеэ зэhэжэ, үдэр хоногой... хо бүри hү haалияа бага бага... шье haань, дээшэлүүлхээр эр... дээ. Адагайнь үнеэн 10 литр... майнь үнеэн 20 литр хүрэ... үгэнэ. 2250 литр hү haaxa т... аад, жэлэй туршада сохом 3... литртэ хүргэхэ зорилготой.

Дабаажан хээтэй! Мүнөө... холо үлүүлээд, хүдөө ажахы... лан түргэнөөр хүгжөөхэ түл... жэлдэ 3 мянган литр хүргэхэ... дабаха байхат, найдахаар. «... hүүлдэхэт», Дабаажан хээтэй...

Зураг дээрэ: Дабаажан Да...

Д. ЧИМИ...
манай тусхай кор...

Ажалай түрүүшүүл МАГТААЛ

ЗУРАГ ДЭРЭЭ: «Дружба» гэжэ нефтепроводой Польшодохи станциин түхеэрэлгэ. СССР-hээ дамжуулагдаhан нефть эндэhээ орон соогуур тарана.

ТАСС-ай фотохронико.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной октябриин 10.

АХА ДҮҮ СОЦИАЛИС ОРОНУУДТА

ДУНАЙ ДЭЭРЭХИ ЕХЭ БАРИЛГА

Джердап (Түмэр ворота) гэжэ нэрлэгдэдэг Дунайн хабшал соогуур Румыни Югослави хоёрой хилэ гарадаг юм. Эндэ суднануудай ябахань бэрхэтэй гэжэ эртэ урданhаа мэдээжэ байhан. Тиигэбэшье Дунайн энэ хубиие мэдэлдээ оруулха гэжэ хүнүүд хүсэдэг бэлэй.

Хүршэ хоёр ороной — Югославиин, Румыниин правительствануд Джердап шадар гидроэнергетическэ суднануудай ябаха барилга хэхэ гэhэн шиидхэбэри хоёр жэлэй саада тээ баталан абаа бэлэй.

Энэ барилга хоёр ороной арадай ажахыда ямар ашa туhа хүргэхэб? Эндэхи барилгын техническэ ахамад советник, Югославиин инженер Витомир Йоксич дээрэ дурсагдаhан асуудалаар ТАСС-ай корреспондентдэ hаяхан иигэжэ хэлээ:

— Гидроэнергетическэ суднануудай ябаха барилганuудай дүүрэхэдэ, хабшал соогуур ашaа шэрэлгэ таба дахин ехэ болохо юм. Хэрбээ мүнөө Джердап соогуур гарахадаа ехэ бэрхэшээл үзэдэг, зарим газартань паровозуудые хэрэглэн, жэлдээ 10 миллион тонно шахуу ашaа шэрэгдэдэг haa, барилгын дүүрэхэдэ. 50 тонно шахуу ашaа шэрэгдэдэг болохо. 3 мянга шахуу тонно үhа түрихэ суднанууд Дунай соогуур ябадаг болохо.

Мүнөө корабльнууд гансал үдэртөө хабшал соогуур гараха аргатай. Харин барилгын дүүрэхэдэ, 1971 онhоо суднанууд үдэр, hүнигүй ябадаг болохо. Гадна Дунай мүрэнэй уhан 130 модоной зайда нилээд хөөрэхэ байха, мүрэнэй хоёр хажуугаархи эрьенүүдые сабшамал шулуун хабсагайнууд халхалдаг.

Энээнhээ гадна, утаашаа 1200 метр, дээшээ 60 метр хаалтын баригдахада, Югослави Румыни хоёрой хоорондо түмэр харгы, автомобильна харгы татагдаха. Энээнэй ашаар Румыни Югослави хоёрой хоорондо ашaа шэрэлгэ нилээд ехэ болохо.

Румыни, Югослави ерээдүйн ГЭС-тэ, Дунайн хоёр эрьедэ тус тустаа 12 агрегат бариха юм. Эндэ баригдаха хоёр гидроэлектростанци эдэ оронуудай арадай ажахыда жэл бүри 10,5 миллиард шахуу киловатт-час электрын элшэ хүсэ үгэхэ. Джердап электроэнерги гаргалгаар Европодо дүрбэдэхи hуури эзэлдэг болоожо, Енисейдэхи Красноярскын, Ангар дээрэхи Братскын, Волго дээрэхи Куйбышевай гидроэлетростанцинуудай удаа орохо.

Джердап шадар хоёр hарын саада тээ ерэhэн Югославиин, Румыниин барилгашад бүхы ажалаа 1971 ондо дүүргэхээр түсэблэнэ.

И. ТИТОВ,
ТАСС-ай корреспондент.

БОЛГАРИИН ГРАЖДАНСКА АГААРАЙ ФЛОДОЙ 17 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Болгариин гражданска агаарай флодой булад далита, «ТАБСО» гэhэн гаршагтай машинануудые дэлхэйн олохон аэродромуудта хаража болохо юм. Софиhаа Бургас хүрэтэр хүнүүдые зөөхэ агаарай замай анха түрүүшынхеэ 1947 оной зун нээгдэхэдэ, агаарай флот бии болоо гэжэ тоологдодог.

Үнгэрhэн 17 жэлэй турша соо Советскэ Союзай аха дүү ёhоной туhаламжаар оронойнгоо агаарай замые хүгжөөлгөөр Болгари дэлхэй дээрэ түрүү hууринуудай нэгые эзэлээ. Болгариин гражданска агаарай флодой самолёдууд мүнөө дэлхэйн олохон оронуудта ниидэнэ. Болгариин летчигуудай жолоодоhон самолёдуудай нэгэн Перугай ниислэл Лимэдэ hаяхан буугаа. Тэрэ самолет нэгэ тиишээ 16.250 километрэй зайе гаталжа, Болгариин агаарай флодой түүхэдэ үшөө нэгэ гайхамшагта жэшээ харуулаа.

Энэ жэлдэ ниислэл хотын аэродром Варна, Пловдив, Бургас, Рус, Горная Оряховица, Старая Загора хотонуудтай агаарай сэхэ холбоотой болохо гэжэ Болгариин агаарай транспортын управлениин главна директор манда хэлээ. Хэрбээ haя болотор манай самолёдууд гансал Москва хүрэтэр ниидэдэг байhан haa, харин мүнөө «Болгариин агаарай транспортын» самолёдууд хари гүрэнүүдтэ 10.000 километр хүрэтэр ниидэнэ. «ТАБСО» гэhэн гаршагтай самолёдууд Будапешт, Прагын, Берлинэй, Варшав, Копенгагенай, Белградай, Ту...сай, Парижай, Алжирай, Вен, Франкфурт-на-Майне хотонуудай аэродромуудта буудаг, ниидэг болонхой. Курортын мүнөөнэй ... зондо манай самолёдууд Бар... Европын, Скандинавиин оронуудта 520 дахин, Англи руу 137 дахин ниидэhэн байна.

Болгариин гарждански агаар... флодой самоледууд хүдөө ажахыда, элүүрые хамгаалгада, ашаа малтамалнуудые бэдэрхэ хүдэлмэридэ бүри олоор хэрэглэгдэжэ болоожо байна.

— «ТАБСО» гэжэ нэрэшэ... манай гражданска агаарай флодой коллектив «коммунис ажалай коллективай» нэрэ зэргэтэй болохын түлөө тэмсэнэ,—гэжэ Ла... Белухов үгынгөө түгэсхэлдэ ... лээ. — Иимэ нэрэ зэргэдэ ... тэхэ байhандаа найданабди. ...хадааб гэхэдэ, манай агаар... транспортын эмхидхэгдэhэн ... haa нэгэншье гэнэ оhол болоо... Энэмнай Советскэ Союзай ... дүүгэй туhаламжаар агаарай флодой түйлаhан угаа ехэ амжалт болоно.

К. ОРЛОВА,
ТАСС-ай корреспондент.

ТЕАТРНУУДАЙ ХУШЭГЭ ИРАГДАХАНЬ...

...та һайхан намарые ажалай ...оор угтаһан олон түмэн хүдэл-...шэд, үргэн олон колхозни-...таа зорюулан совет хүнүүдэй ...баршалгануудые харуулһан ...э шэнэ зүжэгүүдэй геройнууд-... болоод, мүн сүүта классигүү-... зарим зүжэгүүдтэй танил-...хын түлөө манай театрнуудай ажал хүдэлмэри халуун дундаа ябажа байна. Творческо мэргэжэлтэй зоноймнай хэжэ байһан ажал гүйсэд дүүрэнгүй байхадаа, олониитэдэ тобойжо харагдадаггүй гээшэ. Тэдэнэй хаана, хайшан гээд ажалладагыншье баталан хэлэхын аргагүй юм: артист хүн гээшэмнай колхоз, совхозой поли дээгүүр, түрүү зоноор хөөрэлдэжэ, фабрика, заводуудай хүдэлмэришэдөөр хани нүхэдэй барисаа хэжэ, аяг зантаараа али бололдон, һанаа бодолоо нэгэдхэжэ, бодото образ гээшэеэ олодог бшуу.

Мүн энээнһээ гадна, советскэ разведчик, герой коммунистын зүрхэ хүдэлмэ түүжэта ябадал тухай хэлэгдэһэн «Рихард Зорге» гэжэ М. Микляревский, К. Рапопортын зүжэг болоод И. Назаровай «Панфиловцы» гэжэ зүжэгүүд дээрэ ород театрай творческо коллектив хожомоо ажаллаха түсэбтэй.

Гүрэнэй ород драмын театр

...рээл мүнөө театрнуу-...й творческо коллекти-...д суглараһхай. сценэ ...гүүр. хүшэгэ бүхэнэй ...гүүр шууятай; хи-... хүшэгэнүүдэй хааг-...н. нээгдээн соогуур ...кин эхилээд!» гэһэн ...иссернүүдай ооr ...а абяанууд, шэнэ ...ацинүүдай гоёлто дээ-... уран зураашадай биирын ...аанууд, модошо дарханай ...н абяан болоод уран оёдол-...ой машинын ташаганаан тү-... ундаа дүүежэ байна бшуу.

Октябриин 3-най үдэр ородой ...атическа театр «Вечный ис-...к» гэжэ зүжэгөөр сезоноо нээхэнь» гэһэн сонос-хол гудамжаар ябаһан зоной нюдэ татана.

Энэньшье гайхалгүй. Энэ Д. Зориной «Вечный источник» гэжэ арадай драма соо агуу-ехэ Ленинэй образ харуулагдаха юм. Хүдөө ажалшад — таряашан зоной өөһэдынгөө инаг багша Ленинэй ударидалга доро коллективизацида орохо замые бэдэрэн тэмсэһэн тухайнь энэ зүжэг дотор хэлэгдэнэ.

Тус зүжэг табиха ябадалда ород драматическа театрай творческо бүхы коллектив хабаадалсаа. Узбегэй ССР-эй габьяата артист П. В. Капралов В. И. Ленинэй роль наадаа. Мүн нүхэр П. В. Капраловһаа гадна, артист А. А. Баранов тус харюусалгатай роль дээрэ ажаллажа байна.

Удангүй энэ октябрь һарын һүүл багаар Г. Мдиваниин «Консулые хулууба» гэһэн зүжэг ород театрай сценэ дээрэһээ харуулагдаха байна.

Шиллерэй «Мария Стюарт». Д. Зориной «Хабарай тэнгэриин дуун», уран зохёолшо Д. Павловагай «Һэшхэл» гэжэ романһаа хэгдэһэн инценировко болоод Семен Метелицын «Үнэн сэхэ хүнүүд болгыт» гэхэ мэтын зүжэгүүдтэй энэ жэлэй сезон дотор ород драматическа театр бидэнииe танилсуулха юм.

Буряадай Ленинэй орденто оперо, баледэй театр

Октябриин 10-най үдэр Буряадай Ленинэй орденто оперо ба баледэй театрай бата сагаан ордон соо Мусоргскиин найруулһан «Борис Годунов» гэжэ оперые театр харагшад шагнажа, зүрхэеэ сэнгээхэнь.

Энээ мүнөө үеэ Делибэй «Лакме» гэжэ оперо тус театрай творческо коллектив бэлэдхэжэ байна.

Энэ оперо хадаа манай Буряадай театрай сценэ дээрэһээ түрүүшынхеэ соностохо юм. РСФСР-эй габьяата артист Абида Арсаланов, БурАССР-эй габьяата артистка Татьяна Карпинчик, Борис Шелепин болон бусадай иратуу һайхан хоолойе энэ «Лакме» гэжэ оперо соо манай театр харагшад шагнаха ушартай.

Вердиин «Ромео ба Джульетта», «Отелло», Прокофьевой «Шулуун сэсэг» гэжэ баледые энэ сезон соогоо Буряадай оперо ба баледэй театр табиха юм. Мүн энээнһээ гадна Рубинай «Гурбан марятайшуул», Чайковскиин «Щелкунчик» гэжэ балет хореографическа училищиин һурагшадай хабаадалгатайгаар үхибүүдтэ зорюулагдан табигдахаяа бэлэдхэгдэжэ байна. Тус театрай главна дирижер В. Маймескул «Космосой айлшан» гэжэ үхибүүдэй оперо дээрэ ажаллана.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай драмын театр

Буряадаймнай драматическа театр эгээл халуун намарай үе сагаар хүдөө тосхонууд дээгүүр сезоноо нээжэ, таряа хураалга дээгүүр ажаллажа ябаһан зоноо, алуушаа малшад хүбүүд, басагадаа үни хада сэнгээжэ эхилһэн байна. Энэ театрай хүдөө тосхонуудаар, колхоз, совхозуудаар харуулһан гол репертуарынь хадаа: Ч. Гениновэй «Соёлмаа ба Баташулуун», П. Маляревскиин «Шулуун шубуун», А. Тажибаевай «Портрет» гэжэ зүжэгүүд болоно.

Ц. Шагжинай «Сүнзүүг соо шүдхэр» гэжэ зүжэгые БурАССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Б. Аюшин тус театрай сценэ дээрэ харуулхаяа бэлэдхэжэ захаланхай. Л. Леоновой «Ородой ой», В. Розовой «Түрын үдэр», буряад хэлэн дээрэ Ц. Галсановай оршуулһан В. Шекспирэй «Укрощение строптивой» гэһэн зүжэгүүдые үргэн ниитэдэ тус театр харуулха юм. Мүн энээнһээ гадна Д. Батожабайн «Зүрхэнэй шарха» гэжэ зүжэг дээрэ Буряадай драмын театрай творческо коллектив хүдэлмэрилнэ.

Улаан-Үдэ городто энэ октябрь һарын 31-нэй үдэрһөө эхилээд манай городой театр харагшад баһа дахин өөһэдынгөө һайхашаан харадаг артистнар: РСФСР-эй габьяата артист В. Халматов, БурАССР-эй арадай артистка Ю. Шангина, РСФСР-эй габьяата артистка М. Степанова, БурАССР-эй габьяата артист Г. Лосев болон бусадай шэнэ роль, шэнэ образуудые бүтээн гүйсэдхэхынь зүрхэеэ сэнгүүлэн харахань сохомтой.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

...ЭР ҺАЙШААГДАБА

...КИО, октябриин 8. (ТАСС-ай ...й корр.). Бүхэдэлхэйн XVIII ...пийскэ нааданүүдтэ хабаадаг-...н, уласхоорондын олимпийскэ ...едтэ Советскэ правительствые ...лгойлогшо Никита Сергеевич Хру-... эльгээһэн бэшэг уласхоорон-... олимпийскэ комитедэй сессидэ ...гшадай дунда ехээр һайшааг-...

...етскэ спортивна делегациин ...бэрилэгшэ Ю. Д. Машин МОК-...есси дээрэ энэ бэшэгые мүнөө-... уншаа, тэрэнэй текстые улас-...дын олимпийскэ комитедэй ...дент Э. Брендеджэдэ барюулаа.

—□●□—

...мбе өөрынгөө ябуулгые үргэлжэлүүлһээр

...Ю-ЙОРК, октябриин 8. (ТАСС). ...удай Нэгэдэмэл Республикын, ...рай Арадай Демократическа ...бликын Леопольдвильдэхи по-...ствонууд хүрээлэгдэһэн зангаа-...гаад Юнайтед Пресс Интер-...л агентствын корреспондент ...сана.

...хэдэ энэ хүреэлэлгын болюу-...а хүрэтэр Каирта баригдаха ...он Чомбе «Африкын нэгэдэлэй ...изациин тэшүүн гүрэнүүдые ...логшонорой тусхай заседани» ...ха эрилтэ хээ.

...глэлнүүдтэ хабаададаггүй ...удай Каирта боложо байһан ...хи конференцидэ хабаадагша-...эб эмхиие һуларуулха зорилгоор ...ьдвилиин премьер энэ алхам ...гэжэ шэнжэлэгшэд тоолоно.

—□●□—

Эхэнэрнүүд болон ...хибүүдые бомбодобо

...АРИЖ, октябриин 7. (ТАСС). ... Пресс агентствын мэдээсэһэ-...өөр Сайгонһоо зүүн-урагшаа ...километрэй газарта түлеэ суг-...ха ябаһан тосхоной бүлэг энгэй ...дые сентябрь һарада Амери-... «Скайрейдер» гэжэ самолёдууд ...нуудаар буудаа, ехээр бомбо-...луулһан хэдэн арбаад хүнэй ... эхэнэрнүүд болон үхибүүд ...олон энгэй хүнүүд шархатаа. ...нүүд гэжэ һанажа, «эндүүр-... дээрэһээ Америкын лётчигууд ...нүүдые бомбодоо гээд мэ-...

ОЛИМПИЙЦҮҮДТЭ ХАНИ ХАЛУУН ЗАХЯА

ТОКИО, октябриин 8. **(ТАСС-ай тусхай корр.).** Октябриин 8-най үглөөгүүр Японой ниислэл дээрэхи огторгой үүлэтэй байгаа, аягүй жэжэхэн бороо һабинажа, газаагуур ябаһан зониие жэхылгэдэг байба. Зүгөөр олимпийскэ тосхондо маанадые баяртайгаар угтаа. Спортсменүүд согтой хүхюутэйнүүд: ушарынь XVIII олимпийскэ наадануудта хабаадагшадта, уласхоорондын олимпийскэ комитедтэ Советскэ правительствые толгойлогшо Никита Сергеевич Хрущевой бэшэг эльгээһэн тухай мэдээсэл мүнөөдэр 15 часта абтаһан байгаа бшуу.

Олимпийскэ тосхоной театрай утаа ехэ зал соо советскэ олимпийцүүдтэ зорюулагдаһан пресс-конференциин болоходо, бэшэгэй текстые манай делегациин хүтэлбэрилэгшын орлогшо И. А. Казанский уншаа. Сугларагшад — журналистнууд болон спортсменүүд — эб найрамдалай, хани барисаанай хүндэлэлдэ зорюулһан юрөөлнүүдые табижа, шангаар альга ташажа, энэ бэшэгые угтаа.

Н. С. Хрущевой бэшэг ород, француз, англи, немец, япон хэлэнүүд дээрэ бэшэгдэнхэй. Энэ бэшэг спортсменүүд-олимпийцүүдэй дунда тон түргэнөөр тараа. «Олимпийскэ мүрысөөнүүд яахадаа угаа шухалаб гэхэдэ, спортивна хани барисаанай туг доро элдэб расын, тон олон янзын политическэ үзэл баримталдаг, ондо ондоо шажан мүргэлтэй хүнүүдэй уулзаха арга тэрэ олгоно.

Азида анха түрүүн үнгэргэгдэжэ байһан олимпийскэ нааданууд спортые хүгжөөлгэдэ, бүхы түбинүүдэй харилсаа холбоо бэхижүүлгэдэ, үтээ һайнаар ойлголсодог болохо хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байһаниинь лабтай» — эдэ үгэнүүд наадануудта хабаадагша бүхэндэ дүтэ, ойлгосотой байна. Олимпийскэ наадануд «дайнда эсэргүүсэн, эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай түлөө эдэбхитэй тэмсэлдэ ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха» гэжэ һанажа байһанаа Советскэ правительствые толгойлогшо элирхэйлэн мэдүүлээ.

Спортсменүүд, тренернүүд Советскэ правительствые толгойлогшын бэшэгые ехэ халуунаар зүбшэн хэлсэнэ.

«Токиодохи олимпийскэ наадануудта хабаадагшадта Никита Сергеевич Хрущевой хандаһан хандалга минии сэдьхэл бодолые ехээр хүдэлгэбэ,— гээд гимнастикын талаар XVI болон XVII олимпийскэ наадануудай чемпионка Лариса Латынина хэлээ. Олимпийскэ наадануд элдэб яһатанай, олон янзын политическэ үзэл баримталдаг, ондо ондоо шажан мүргэлтэй хүнүүдые ойртуулдаг гэһэн бата найдабари энэ хани халуун бэшэг соо үшөө дахин дуулдаба. Бэе бэедээ талархалтайгаар, хүндэтэйгөөр хандалгадамнай илалташье, булигдалгашье һаад ушаруулхагүй. Мүнөөнэй олимпиада спортивна шадабариин улам ургажа байһые харуулхаһаа гадна, бүхы дэлхэйн залуушуулай хани барисаанай улам бэхижэжэ байһанай шэнэ гэршэ боложо үгэхэ».

«Никита Сергеевич Хрущевой амаршалга советскэ олимпийскэ делегацида хабаадагшадые бултыень зоригжуулна»,—гээд тренер Л. Сайчук хэлээ. Эхэ оромнай маанад тухай мартанагүйл, тэрэл Никита Сергеевичэй бэшэг хадаа маанад, олон түмэн физкультурнигуудай түлөөлэгшэд тухай халуун оролдолгын шэнэ гэршэ боложо үгэнэ.

Советскэ правительствые толгойлогшын эли тодо ойлгосотой үгэнүүд спортсмен бүхэнэй, дэлхэй дээрэхи амгалан байдалые үнэтэйдэ сэгнэдэг хүн бүхэнэй сэдьжэ зүрхэндэ хадуурдана».

БҮЛЭГЛЭЛНҮҮДТЭ ХАБААДАДАГГҮЙ ОРОНУУДАЙ КОНФЕРЕНЦИ

КАИР, октябриин 8. ТАСС-ай тусхай корреспондент П. Егоров иигэжэ дамжуулна:

Үсэгэлдэр үдэшын заседани дээрэ Малиин Республикын президент Модибо Кейтэ түрүүлэгшээр һууба. Энэ заседани дээрэ долоон хүн үгэ хэлээ. Колонизаторнуудай дарлалтаһаа үшөө мултараагүй оронуудые эсэслэн сүлөөлхын түлөө тэмсэл шангадхажа, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ гээшэ мүнөөдэрэй түрүүшын ээлжээнэй шухала зорилго болоно гэжэ үгэ хэлэгшэд бултадаа шахуу онсолон тэмдэглээ.

Иорданиин хаан Хусейн түрүүлжэ үгэ абаа. һүүлэй жэлнүүдтэ колониализмын хүсэнүүд саашадаа сухаряа, национальна сүлөөрэлгын хүсэнүүд ургаа гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, Үрда Африкада үндэһэ яһанай илгаа гаргалгые тэрэ буруушаагаа. Ядерна зэбсэгэй али бүхы туршалгануудые хорихые, хилын арсалдаануудые амгалан ёһоор, ООН-ой гол ёһонуудта тааруугаар шиидхэхые уряалаа.

Удаань Конгын Республикын (Браззавиль) президент Массамба-Деба үгэ хэлээ. «Минии орон дайн байлдаае, уласхоорондын байдалай шахардуу бололгые, империализм болон колониализмын али бүхы үзэгдэлые эрид шууд буруушаана. Тиихэтэй хамта энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһые баяртайгаар зүбшөөнэбди, арадуудай амгалан тайбанаар ажаһуухые, аха дүүгэй холбоо барисаатай байхые хүсэнэбди» гээд президент мэдүүлээ. Бусадай газар дээрэ хариин сэрэгэй баазануудай бии байһые президент буруушаагаа.

Чад республикын делегациие толгойлогшо, элүүрые хамгаалгын министр ба социальна асуудалнуудай талаар министр Жак Барум үгэ хэлээ. Бүхы арадуудай тэгшэ эрхэтэй байхые, бүхы арсалдаануудые амгалан ёһоор шиидхэхые тэрэ ехэ халуунаар уряалаа.

Суданай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Верховно совеэдэй түрүүлэгшэ Ибрагим Аббуд, Кувейдэй финансын болон промышленностиин министр Джабер ас-Сабах болон бусад үгэ хэлээд үдэшын заседани хаагдаһан байна.

КАИР, октябриин 8. (ТАСС). Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонорой конференци мүнөө дүрбэдэхи үдэрөө хүдэлмэрилжэ байна. Заседаниин зал соо хэдэн мянгаад айлшад байлсаа. Хүнүүдэй хэлэһэн үгэнүүд радиогоор, Каирай телевиденеэр дамжуулагдаа. Мянга гаран корреспондент конференциин хүдэлмэри тухай бэшэнэ. Политическэ асуудалнуудаар юрэнхы үгэ хэлэлгэнүүд конференци дээрэ үргэлжэлүүлэгдэв. Хори гаран хүн үгэ хэлээд байна. Империализм болон колониализмда эсэргүүсэн эдэбхитэй тэмсэл хэхэ, эб найрамдал аршалан хамгаалха, ядерна дай зайсуулха тухай оролдолго гаргаха тушаа үгэ хэлэгшэд гол түлэб тоггодог байгаа. Конференцидэ хабаадагшад үндэһэ яһанай илгаа гаргалгада буруушаалга мэдүүлнэ, колонинуудай арадуудые дары сүлөөлхэ эрилтэ хэнэ, политическэ арсалдаануудые амгалан ёһоор гүримшуулхые, газарай арсалдаануудые шиидхэхэдээ хүсэ хэрэглэхэһээ арсахые уряална, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонуудые дэмжэнэ, ядерна зэбсэг хорихо, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хурааха шухала гэжэ тоолоно.

Конференци түрүүшынгээ үдэрнүүдтэ амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ. Чомбе гэгшые хэрэглэн конференцидэ хабаадагшадай эб эмхиень алдахуулха гэжэ империалис этэгээдүүдэй хэһэн һэдэлгэнүүд буруутаа.

Пленарна заседанинуудай болохотой нэгэн доро, конференциин байгуулһан комитедүүд, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүбшөөн зарлагдаа.

■ ● ■

ЗАЛУУШУУЛНАЙ ХҮСЭНДӨӨ ЭТИГЭНГИ

...канец» гэһэн үгэ олохон ...а, илангаяа Африкын болон ...ондо, бүдүүлиг хүсэрхэлгэ, ... түримхэй ааша, үндэһэ яһа-...аар газаашалга гэһэн удха-... ойлгогдодог байна. Теэд, ... ойгомжо үндэһэ баримтатай-...ка. Вьетнам, Конго, Кипр... ...ые абаад үзыт. Эдэ ба бусад ...та американска правительст-...эһэн ябуулганууд США-гай ... муу тэмдэг үлөөнэ.

...ьше эгээн зэрлиг, эгээн ... американска империализмын ...аар американ арад гэжэ бай-... юм. Өөрынгөө правительствын ...ые минии нютагайхидай баран ...аггүй байһыень хилын саа-...хэ зэргэтэй.

... залуушуулай бүхэдэлхэйн хү-...нда хабаадааб. Империалист-... эсэргүү тэмсэлдэнь олон аме-...нүүдай үнэн зүрхэнэй талар-...улхын түлэ эдир вьетнаме-...ай, конголезүүдтэй, киприо-... уулзаха зорилгоор Москва ... байнаб.

...Вьетнамай патриодуудай де-...ай уулзалга намайе илангаяа ... һонирхуулаа. Вьетнамецууд ...гүй урин дулаанаар бидэ-...таа. Эдэнэй хэрэгүүдтэ США-...архажа байһанһаа уламжа-... жүүритэй ба зэбүүрхэлэй мэ-... абтаһанаа тэдээндэ хөөрөөбди. ...етнамайхид Америкын прави-... арад хоёрые илгаруулдаг, ...нска негрнүүдэй эрхэ сүлөө-... түлөө тэмсэл сэдьхэлыемнай ...г гэжэ делегациин толгой-... бидэндэ хэлээ.

Эхэ орондоо бусаад байхадаа, энээн тухайдань заабол хөөрэхэб.

Гэхэһээ гадна, хуралдаанай үедэ тодорһон һанал бодол, оршон байдал тухай американецуудта дуулгахые ехээр хүсэнэб. Ехэ хүхюутэй, бүтэмжэтэй уулзалганууд болоо.

Энэ хуралдаан хүдэлмэридэнь хабаадаһан залуу хүнүүдэй ажабайдалда утаа ехэ үүргэ дүүргэхэ байха. Намдашье ехэ удха шанартай. Ерээдүйн хэрэг ушарые ойлгохо, шэнэ дэлхэйн мүндэлэлгэдэ туһалһан хүнүүдэй дунда байлсаха арга намда олгоо.

«Али арга боломжотой орон» дотор тэмсэхэ, буруушаан мэдүүлхыетнай юун баадханаб, «ажабайдалай жаргал хүн бүхэндэ хүртөөгдэдэг» гээшэнь алин бэ? гэһэн асуудалай гараха ходо дуулдадаг.

Би — үг удамаараа урда зүгэй хүм; урда штадуудай нэгэндэнь минии түрэл саданууд ажаһууһан юм. Бүхы Америкэ соогуур, мүн ондоошье олон газарнуудаар аяншалхадаа, хара шарайтад тушаа ямараар хандадагыень бэеэрээ үзэһэн байнаб. Тиимээр хандаха ямаршье үндэһэ баримта байхагүй. «Кадиллака» болон телевизорнуудаар, элдэб аргаар зар тунхаг тараабашье, зэрлиг аашануудынь энэрхы ябуулга болохогүй ха юм. Үндэһэ яһа баримталан газаашалдаг ябадал Америкын ниитэ-политическэ ажабайдалай бүхы тала руу нэбтэрэн халдаһан хорон болоно.

Холбоото Штадуудта худалдаа наймаан, хонжоо аралжаан ехээр дэлгэрэнхэй. «Мейк мани!» — «Мүнгэ олохо!» гэһэн үгэ ходо дуулдадаг. Теэд хэн «мүнгэ олодог», хэн баяжадаг юм гэһэн асуудал гарана. Хуули засагай газарһаа тунхаглаһан тоо мэдээнһээ харахада, табан американец бүхэнэй нэгэниинь тон түлюур байдалтай байдаг.

Оршон тойронхи байдалаа анхаралтайгаар адаглан хараха гэжэ залуушуул оролдодог боложо эхилээ. Эгээн баян, дэлхэй дээрэхи эгээн сүлөөтэй ороной гражданин боложо түрэһэндөө золтойт гэжэ бага байхаһаа хойшо намнуулдаг залуу хүнүүдэй урда улад зоной социальна ядуу түлюур байдал харагдана. Буржуазна социологуудай, экономистнуудай клиникэнүүд соо эдэ үбшэнүүдые эдэгээхэ рецепт олдохогүй гэжэ нилээд олон хүбүүд, басагад мүнөө ойлгодог болонхой.

Зарим сүхэрһэн залуушуул оршон тойронхи байдалда хамаагүйгөөр хандана. Харин бусад зариман хамтадаа тэмсэхын түлэ эдиршүүлэй элдэб хүдэлөөнүүдтэ, түрүү үзэл бодолтой эмхинүүдтэ нэгэдэнэ. Эдэнэй үг зорилгонь олон янзын байдаг. Эдэнэр эб найрамдалай түлөө, атомна зэбсэг хорихын түлөө тэмсэдэг. США-гай ээрхэг түримхэй гадаадын политикые буруушаадаг, үндэһэ яһанай талаар газаашалан доромжолдог ябадалда эсэргүүсэн тэмсэдэг байна.

Негритян залуушуулай түрүү үзэл бодолтой тиимэ эблэлнүүдэй нэгэндэ — «Дюбуатай американска клубууд» гэдэг эмхидэ би өөрөө хамаатай хүм. Иимэ эмхи һаяшаг тогтоогдоод, негритян олониитын элитэ ажал ябуулагшын дурасхаалда тэрэнэй нэрээр нэрлэгдэнхэй.

Буржуазна номнолшод философско «шэнэ» теоринуудые туйрбан, Америкэдэхи мүнөөнэй байдалые хуули ёһондо тааруу гэжэ тодоруулха, «англиин тэгшэ байдал» гээшэ гэжэ магтаха һэдэлгэ гаргадаг байна. Хүнэй ухаан бодолые мунхаруулан хүдхүүлхын түлэ тэдэ номнолшод эгээн мэхэтэй, эгээн худал хуурмаг арга, формонуудые бэдэрнэ гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Тиигэбэшье тэдэнэй хуурмаг ааша, гоё үгэнүүд хэниешье мэхэлжэ, бодото байдалые далдалжа шадахагүй.

Америкэдэхи түрүү үзэл бодолтой залуушуулай хүдэлөөндэ хабаададаг олонхи хүнүүд марксизмын сургаал бодол номногшодто тоологдохогүй байһаниинь элитэ. Тиигэбэшье американ залуушуул оршон тойрон боложо байһан юумэнэй түлөө харюусалгаяа улам ехээр мэдэрдэг, өөһэдынгөө хүсэндэ, арга боломжодоо этигэдэг боложо байһаниинь шухала.

Карл БЛОЙС,
американска журналист.
(АПН).

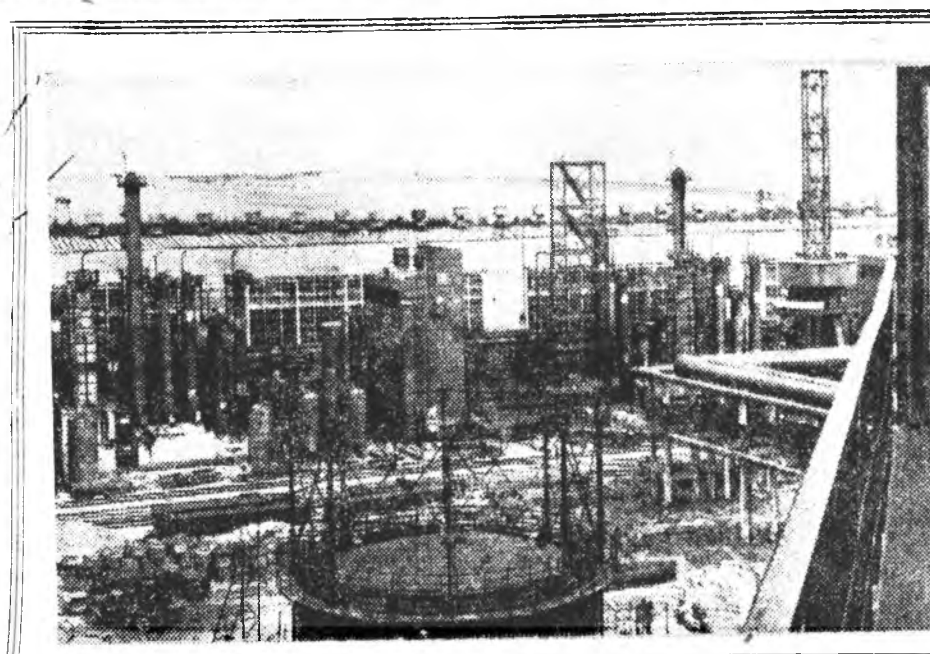

Азотно утэгжүүлгын үйлэдбэриин эгээн орёо һалбаринуудай нэгэн гэхэдэ, аммиагай синтезэй цех болоно. Нээмэл талмай дээрэ технологическа түхеэрэлгэнүүдые хабсаралга түргэнөөр, эмхитэйгээр хэгдэжэ байна. 45 тонно хүрэтэр шэгнүүртэй конструкцинуудые үргэхын тулада 50 тонно ашаа даадаг тусхай башенна кран тодхогдонхой.

АПН-эй фото.

Эдеэ хоолдо атомай нүлөөн

Профессор
Лев МЕТЛИЦКИЙ

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые атомай туяада сохюулаад, хадагалха гээшэ түрүүшээр һониншог шэнгэр үзэгдөө һэн. Ороохо, мяха, хартаабха болон бусад үрэ жэмэсүүдые хүнэй бэедэ хоротой элшэ туяада сохюулһан хойноо хадагалжа болохо юм гэхэдэ этигэхээр бэшэ бэлэй. Теэд эдеэ хоолой зүйлнүүдые бишыхэнаар атомай туяада сохюулхада, хүнэй бэедэ хоро хүргэмөөр радиоактивностьтай болохогүй юм гэжэ туршалгаар элирэнхэй. Тиигэбэшье энээндэ үшөөл этигэхээр бэшэ байгаа. Эдеэ хоол хэрэглэгшэд үшөөл һэжэглэһээр гээшэ. Эды шэнээхэн элшэ туяа хүнэй бэедэ хоро хүргэхэгүй гэжэ улад зондо этигүүлхэ хэрэгтэй байба.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые шэнэ аргаар буйлуулгада мүнөөшье этигэдэггүй, элдэб эсээр хэлсэдэг хүнүүд бии. Теэд анха түрүүн эдеэ хоолой зүйлнүүдээр консервэ хэдэг боложо эхилхэдэнь, хүнүүд баһал һэжэг һанагша һэмнай.

Эрдэмтэдэй лабораторинууд соо туршалга хэгдэнэ. СССР-эй Эрдэм шэнжэлэлгын академиин Бахай нэрэмжэтэ биохимиин институт, Эдеэ хоолой зүйлнүүдые шэнжэлхэ институт, СССР-эй Медицинын эрдэмэй академиин Эрисманай нэрэмжэтэ санитарна гигиенын институт, Консервэ хэхэ ба овощ хатааха промышленностиин институт, Ороохо тарянанай зүйл шэнжэлхэ институт энэ асуудалые элдэб онол аргаар шэнжэлжэ байдаг.

Теэд эдэ хүдэлмэриһөөнь ямар үрэ дүн гараһан байнаб гэжэ Хэблэлэй һониной агентствын корреспондентнууд Светлана Винокурова, Аркадий Симонян гэгшэд СССР-эй Науканудай академиин техническэ биохимиин асуудалнуудые шэнжэлхэ научна Совеэдэй түрүүлэгшэ профессор **Лев Метлицкиһэз** асууһан.

— Ургамалһаа гү, али мал ажалһаа абтаһан продуктнуудые атомай туяада сохюулаад хадагалхада, тэдэнэй досоо боложо байдаг хамаг физиологическа ба химическэ үзэгдэлнүүдтэ нүлөөлдэг юм,—гэжэ эрдэмтэ хэлэбэ.—Тиимэһээ биохимическэ шэнжэлэлгэнүүд угаа ехэ удха шанартай.

Радиациин аргаар тон жэжэ бодосуудта, элдэб үбшэ хабшануудта эдеэ хоолой зүйлнүүдэй хэр тэсэмгэй болодогыень, ногоон ургамалнуудай гарасада, хураагдаһан ороохо тарянанай саашанхи эдеэшэсэдэ тэрэнэй хэр нүлөөлдэг байһые түбхын түрүүндэ элирүүлхэ хэрэгтэй.

Эндэ хамаг бодосууд хоорондоо нягта холбоотой юм. Али нэгэниинь гэмтэбэл, бэшэнээ гэмтээхэ болоно.

АТОМАЙ ЭЛШЭДЭ ХҮРТЭҺЭН ХАРТААБХА ГЭМТЭДЭГГҮЙ

Дуршэлтэй бэрхэ тогоошод хартаабхаар зуугаад гаран зүйлэй эдеэ бэлдэжэ шададаг. Теэд, хайшан гээ һаа хартаабхые гэмтээнгүй, ургуулангүй, хорхой шумуулда элюулэнгүй хадагалха ёһотойб?

Бахай нэрэмжэтэ биохимиин институтда биологиин эрдэмэй кандидат Наталья Кораблеватай хамта туршалга хэхэдээ, атомай туяагаар сохюулһан үрэһэн удаан ургадаггүй гү, али тэрэниие 10 килорад хэмжээтэй гэрэлээр сохюулхада огто ургахаяа болидог гэжэ элирээ. Нуклеиновэ кислотануудай шэнээр бүрилдэхэдэ, үрэһэнэй досоо хубилалта болоод, ургажа эхилнэ. Үрэһэнэй хадагаламжада байхадаа ургажа эхилхэлээрнь, нуклейновэ кислотанууд хоёр дахин ехэ болоно. Эдэ кислотануудай ниилэлгые радиаци удааруулжа үгэнэ. Үрэһые атомай туяада сохюулаад, долоо һарын туршада хадагалһанай һүүлээр туршаад үзэхэдэ, нуклеиновэ кислотануудай гурбанай нэгэ хубинь хороһон байдаг.

Тиигэбэшье хартаабхые атомай элшэдэ үлүүсэ ехээр сохюулбал, шанарынь муудажа, микроорганизмуудта дабагдасатай болодог. Хаха отологдоһон гү, али холторһон хартаабха илангаяа гэмтэхэдээ хэбэрэг юм. Юуб гэхэдэ, хартаабхын хахархай газараарнь передермэ гэдэг хальһан бии болодоггүй. Тиимэһээ элдэб эсын үбшэ хабшанда нэрбэгдэдэг.

Имагтал бүтэн хартаабхые атомай элшэдэ сохюулха хэрэгтэй болоно. Хартаабхын хураагдаһаар хоёр-гурбан долоо хоноһоной һүүлээр—тиимэ халхабша-хальһатай болоһон хойнонь тэрэниие туяада сохюулха хэрэгтэй.

Хартаабхые зүб гуримаар элшэдэ сохюулха шухала. Тиихэдэ хэм хэмжүүрыень, саг болзорыень наринаар тодорхойлхо болоно. Жэшээнь, хартаабхые хоёр ондоо болзорто удаа дараа элшэдэ сохюулха хэрэгтэй. Түрүүшын болзорто тэрэниие ехээр туяатуулбал һайн байха.

Хартаабхые атомаар туяатуулха шэнэ арга туршадаг оньһон түхеэрэлгэ Москвада бүтээгдэнхэй. Нэгэ кубометр тухай багтаамжатай контейнер соо хартаабха зөөхэдэ, хадагалхада гэмтэсэгүй, шулгардаг, хахардаггүй. Мүнөө тиимэл контейнернууд соо хартаабхые атомай элшэдэ сохюулна.

Радиацида ороһон хартаабха гэмтэсэгүй болоно. Туяатуулагдаһан хартаабхые дулаан газарта 10—11 һарын турша соо хадагалхада гэмтэдэггүй.

ЭЛШЭДЭ СОХЮУЛҺАН ОРООҺОН ТУХАЙ

Ороохо таряа гэмтээдэг хорхой шумуул, микроорганизмууд мэтын дайсад олон. Тиигэбэшье ороохоной түргэн шиигтэдэгые мартажа болохогүй.

Эрдэмтэд ороохо, гурилда **ион тараадаг** радиациин нүлөө шэнжэлхэдээ, тэрэнэй хоротонгуудые усадхаха, ороохоной шанарые һайжаруулха, татагдаһан гурилые шанар һайнтай хилээмэн болгохо арга бэдэрнэ.

Зарим хорхой шумуулнуудые биологуудай бэлэхэнээр дарабашье, атомай элшэдэ тэсэмгэй клещ мэтын хоротонууд бархашаал тохёолдуулһаар. Тэдэниие 200—300 килорад хэмжээнэй элшэдэ сохюулха хэрэгтэй. Теэд иимэ элшэдэ ороохо талханай шанар хубилха байха. Гадна микроорганизмуудые угы хэхын тула бүри ехэ хэмжээтэй элшэ туяан хэрэгтэй болохо.

Америкын эрдэмтэ М. Мильер атомай элшээр ороохо таряа шанаржуулгада маргана. Гэхэ зуура, биологиин эрдэмэй доктор Николай Соседов, биологиин эрдэмэй кандидат Александр Вакар гэгшэдэй хэһэн туйлалтануудые хараад байхада, Мильерэй маргалтые зүбшөөхөөр бэшэ болоно.

Совет эрдэмтэдэй хэһэн туршалга яһала һайн үрэ дүнтэй байгаа: атомай элшэдэ сохюулһан ороохо, талханай шанар муудаагүй.

ФЕРМЕНТНҮҮДЫЕ РАДИАЦЯАР ДАРАХА ТУХАЙ

Эрдэмтэд мяханай зүйлые элшэдэ сохюулхадаа, гэмтэсэгүй болгохоһоо ондоошье олон асуудал шиидхэнэ. Тиихэдээ эдеэ хоолой зүйлнүүдые консервэ болгохын тула ион тараадаг радиаци хэрэглэхэ арга бэдэрнэ. Эдеэ хоолой зүйл арилган бэлдэхын тула тэрээн соохи ферментнүүдые үсөөрүүлхэ хэрэгтэй ха юм.

Зарим ферментнүүд тон ехэшье радиацида дабагдахагүй байдаг гэжэ түрүүшын туршалганууд харуулаа. Тиимэһээ зургаа-долоон миллион шахуу рад хэмжээнэй радиацяар ферментнүүдэй хүсыень буруулжа болоно. Теэд иимэ ехэ хэмжээтэй элшэ туяа хэрэглэбэл, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үнгэгүй, амта шэмэгүй, мяханай зүйлые үлэгүй болгохо.

Тиимэһээ гансал ион тухаадаг туяае бэшэ, мүн элдэб аргануудые тааруулжа хэрэглэхэ шухала. Жэшээнь, инертнэ газ гү, али вакуум соо мяха туяатуулхада, үнгэнь хубилангүй үлэдэг. Мүн баһа алуу мал үүсэлхынгээ урда тээ адреналинаар тариха тухай баһал һонин бодол түрэһэн байна.

Мяхые атомай элшэдэ туяатуулжа шанаржуулха талаар яһала ехэ амжалтын туйлагдабашье, энэ асуудалые үшөөл һайса шэнжэлхэ хэрэгтэй болоно. Жэшээлхэдэ, мяха болоод мяхаар буйлуулагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые удаан саг соо гутаангүй хадагалдаг болохын тула тэдэниие атомай элшээр шанаржуулха гээшэ зүйтэйл, бэелүүлэгдэжэ боломоор арга болоно гэжэ би һананаб.

Тиигэбэшье хожомоо атом энэ талаараа улад зондо ехэ туһатай болохонь лабтай.

(АПН).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: Продукциин шанар дээшэлүүлхэ тухай түрүү бэшэг, бүхэдэлхэйн XVIII олимпиин наадандэ хабаадагшадта Н. С. Хрущевой эльгээһэн амаршалга, Буряад ороной ажабайдалһаа, Б. Цыбендоржиевай «Нобшорһоор гэзгэдхэнь» гэһэн корреспонденци, убэлдэ бэлэдхэл тухай А. Халтуевай шүүмжэлэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: Бэшүүрэй совхозой директор И. Козловой «Интенсификациин замай эхиндэ» гэһэн статья, мүн тэрэ совхозой агроном В. Коршунов, III-дахи отделениин комбайнер А. Афанасьев ажал тухайгаа хөөрэнэ. Редакцида ороһон бэшэгүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: Улаан-Үдын түргэн туһаламжын врач Г. Намжилцыреновэй «Ажал ба эмшэлэгшын саг» гэһэн корреспонденци, хилын саанаһаа мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Субботний огонёк» «Бодожо үзэхыетнай дурадханабди» гэһэн рубрика доро А. Коротаевагай корреспонденци, Т. Громовагай «Ингэжэ ажаһуухада һонин» гэжэ материал, «Мүнөөдэр Токиодо олимпиин гал носоо'» гэһэн Б. Кимэй мэдээсэл, № 802 мостопоездын хүдэлмэрилэгшэ В. Краснопольскиин шүлэг.

Тон-тон зэдэлнэл даа,
Тоолон хургад тоншонол даа.
Баярай хүхюу хүгжэм
Басаганда ерэжэл үгэнэгүй.
Багахан дүү хүбүүннинь
Баһал хүгжэмдөөд һаланагүй.

Ф. СОРОКИНОЙ фотоэтюд.

ХҮНЭЙ БЭЛИГ

Анда нүхэр—алтан

— Бэлиг, талаан гэжэ юун гээшэб? Ямар удхатайб? Һаяхана нэгэ минии һайн танил нимэрхүү асуудал намда табижа, ехэ тодо харюу үгэхыемни гуйгаа һэн.

— Юундэ шимни талаан бэлигээр һонирхоо хүмши? — гэжэ би танилһаан асууһаншье байхаб. —Нёдондо Эхэ оронойнгоо ниислэл — Москва ошоод ябахадаа, нүхэдэйнгөө театр хараха гэхэдэнь, арсаншьегүй ябалсаа бэлэйб. Үльгэр зугаа соохи үргэн һаруул, ялагар-салагар асари ехэ байшан ямаршье һайхан һэм даа! Хүн зоной олон гээшэнь баһа гайхалтай... Тиихэдэ бидэнэр лахашье аргагүй һонин гэхэ юм гү даа хатар наада хараһан байхабди. Уран хүхын шагнаса, улад зоной гайхаса зугаалханьсценэ дээрэ гайхалтай. Юу хаража байба гээшэбиб?! Хүгжэм жэгтэй уринаар зэдэлжэ эхилбэ. Тиин байтар, ай даа, улаан бургааһан мэтэ уянһаа уян гэмээр нугархай бэетэй хатарша басаган урдамнай матаралдажа, тэрэнэй хүдэлсэнь аялгатажа байгаа хүгжэмтэй ниилэн байбал. Хаана тэндэһээ — хүдөө нютагһаа ерэһэн намай, хөөрхы, ехэтэ гайхуулба, тагнуулба һааб даа. «Бэлигтэй, талаантай зон эндэл байна даа» гэжэ ойндоо шэбшэһэмни арсалтагүй.

Иигэжэ танилни аргагүй зохидоор хөөрэһэнэй һүүлдэ:

— Үгы, теэд талаан бэлиг ганса хатарха, дуулаха зондо бии юм гү?—гээд бүри эридээр, бүри хатуугаар асууба.

Танилыем танихагүй хүн нютаг дайдадам үсөөншэг даа. Эгээ дүтэ танил зониинь тантай танилдуулхадаа иигэжэ зураглаха байха: дунда зэргын бэетэй, галтайхан хара нюдэтэй, даруу, номгон, үнөөхи гааһаа зуугаад ябахадань, гуша наһатай гэмээр бэшэ, угаа томоотой, үндэр наһатай үбгэн мэтэ...

Нүгөө зариманиинь:

— Ажалша, бэрхэ, һайхан лэ сэдьхэлтэй хүбүүн. Гомбын Бальжанай дунда хүбүүн — Согто яагааб даа! — гэлсэхэ...

...— Зай, Согто, бишни шиниингээ асуудалда харюусажа үзэһүүлдэе, — гээд тээ мэндэ, энэ асуудалынь уридшалан мэдэһэн юумэндэл, бэшэһэн шүлэгэйнгөө мүрнүүдые уншабаб.

Хүбүүтэй болохо эхымни
һайхан хүби—талаан.
Хүбисхалаар жаргахабди гэжэ
хуули тогтооһомнай—талаан.
Хурмаста тэнгэреэр гороолоод
ерэхэ—талаан.
Хатарха, дуулаха—баһа
хүнэй бэлиг талаан.
Алиниинчье — бидэнэй
арсашагүй оньһон арга шадал
Алагхан зүрхэнэймнай
шуһаяа булэһэн саттал
Талаан бэлигэй элирхэнь
мүнхэл!

Тиимэ бэшэ гү, Согто? Али буруу гү?

Тиибэшье галтайхан хара нюдөө хүрсадхан: «Шамтай шүлэг уншалсажа байха сүлөөмни үгы», —гэхэ аабзаш? Мэдэнэб. Тиигэжэ асууахшни баһа зүбтэй. Сэхыень, нэгэ юумэ тухай онсолон һайса хөөрэлдэе даа... А-һаа, комбайн жолоодоһоор долоон жэлэйб гэнэ гүш? Энэ саг соо яһала дуршал олоһоншни арсалтагүйл ааб даа. Һүүлэй хоёр жэл соо һайн хүдэлһэншни манда эли. Харин мүнөө жэл хэр урагшатайбши? Колхоз соо шамай дахуулха хүн үгы гү? Үгыл гэлсэнэ һэн. Манай хүбүүд бүлтэ шамаяа дахаһаар, һүүл дараһаар. Хэрбээ нёдондо 250 га тараа хадаһан бол, энэ үдэрнүүд хүрэтэр 350 га хадабаш. Үшөөш хадахашни лабтай. Урдашни тараан-далай долгилно. Талынщини хүгжэмһөө танил онсо хүгжэм үгы. Хүсэтэ комбайншни тараан-далай соогуураа тамарна. Алтан хоолосууд шамда дохино. Шамда, энэ талын эзэн шамда... Жолоогоо саб бариһан, урагшаа сахэ шэртэһэн шилши даа—суутай, солотой Согто!

Энэ оньһон машина шинии уран гарта. Ши энэ хүлэгэйнгөө абари зан һайн мэдэнэш, тэрэшни баһа шамай танина... Тамарнаш, тамарнаш... Ажалша бэрхэ, алтан гартай тулада эрхимүүдэй нэгэн болоһоншниньетгайхалгүй. Иимэ тараа ургуулжа, тарган намараа угтаад, амжалтын оньһо таарулан хүдэлжэ ябаһан хадаа, Согто Бальжинович, ши баһа талаантайш, бэлигтэйш! Аржагар баржагар ажалша уран гарнуудшни баһа талаан бэшэ гү?

— «Тиигэжэ би шинии асуудалда харюусаха байнаби».— гээд Согтодоо хэлэхэдэм, тэрэмни ялалзаһан нюдөөрөө эмнин, ехэтэ гайхаһан маяг намда үзүүлээ һэн. Үнэниинь хэлэбэл, иимэл даа, Согто!

...«Восточные Саяны» колхоз тараагаа хуряажа дүүргэхэ болоод байгаа һэн. Тараан далай соогуур тамаралдажа ябаа комбайнууд сооһоо түрүүлэн ябаһан шинии комбайнда улаан түгхан ошотон, унтаршагүй одон мэтэ яларaa, намилзаа. Согто Бальжинович, тэрэниинь холоһоо анжаржа боломоор бэлэй.

...Һүүлшын добтолго Чебүгайн нютагай тараалан дээгүүр эбхэржэ байгаа. Хадаханиие үшөө ехэ бэшэ һэн. Обёосой үндэр ургаса аргагүй һайн бэлэй... Нэгэ гектарһаа арбан дүрбэ—арбан табан центнер лаб аблаа...

Тэндэл тиигэжэ би шамда хэлээ һэм.

Үнэхөөрөө талаантайш, урга хуряалгын ууган баатарнуудай нэгэн Согто Бальжинов!

Владимир СЫРЕНОВ,
«Восточные Саяны» колхозой гэшүүн.

Түнхэн.

Энэ хуудаһандамнай уншагты:

Ажалша гарнууд-талаан.
Архи арбан гурбан жолоотой
Зоной түлөө оролдо... бол...
Элдэб һонин.

Ц. ГАЛСАНОВ.

УЯНГАТА АЯНГАНУУД

1. Мэдэгдэнэшгүй

Дулаан һэбшээн хүдэлбэл даа,
Дуһаалхань, сэлмэхэнь мэдэгдэнэшгүй.
Дуунайнь дорьбоон зэдэлнэл даа,
Дурлахань, болихонь мэдэгдэнэшгүй.

Бороонь, бороонь оробол даа,
Болихонь, арилхань мэдэгдэнэшгүй.
Болзор сагнайш болобол даа,
Болихонь, ерэхэнь мэдэгдэнэшгүй.

Саһань, саһань унабал даа,
Сайхань, харлахань мэдэгдэнэшгүй.
Сагнайш, часнайш тулабал даа,
Саашалхань, наашалхань мэдэгдэнэшгүй.

2. Хэлэжэл байна, ойлгыш!

Хэбэрни,
Түхэлни,
Шараймни,
Нюдэмни
Хэлэжэл байна, харыш,
Хэлэжэл байна, ойлгыш.
Хэлэмни,
Шүдэмни,
Урални,
Амамни
Хэлэжэл байна, шагныш,
Хэлэжэл байна, ойлгыш.
Сэдьхэлни,
Дурамни,
Сээжэмни,
Зүрхэмни
Хэлэжэл байна, мэдыш,
Хэлэжэл байна, ойлгыш!..

3. Гарни

Шамдаа бэшэһэн,
Шамдаа захиһан
Гарни энэ байн,
Гарни энэ байн,
харыш даа.

Шамай даллаһан,
Шамай уряалһан
Гарни энэ байн,
Гарни энэ байн,
ерыш даа.

Шамай мэндэлһэн,
Шамай хүндэлһэн
Гарни энэ байн,
Гарни энэ байн,
дүнгыш даа.

Шамай татаһан,
Шамай һугадаһан
Гарни энэ байн,
Гарни энэ байн,
золгыш даа.

Шамай хүзүүдэһэн,
Шамай тэбэриһэн
Гарни энэ байн,
Гарни энэ байн,
барниш даа,
ерыш, маа!

Бишыхан фельетон

БУХИНДАҺАН БУТУХАНОВ

Зунай зуд халуунда гуураа хүдэлһэн гунан бухахануудай һүүлээ ёдойлгоод, һүүдэр бэдэрэн гүйхые гү, али буруу һурэтэрөө бухиндаад, талада ябаһан тажагар бурууннуудые дайлажа эхилхые хараһан хүн хажуушаа хадууржа, намһаа саагуур, наранһаа наагуур гээд ябадаг ааб даа. Тигэншьегүй яахаб, тэнэг мундуу амитанда тэһэ биса мүргүүлжэ болохоһоо аюумшагтай юун байхаб.

Хүндэтэ уншагша, хүн тухай хэлэхэеэ һанаһан аад, дайдын адагуусанине дайраад, дурдаад юундэ һаланагүйб гэжэ гэлыжэш, гайхажаш болохош. Теэд ушарынь хэлэхэдэ, бухиндаата Бутухановнай колхозой ветеринарна врач мэргэжэлтэй хүн. Хөөрүүлээ һаатнай: «Үргэдэг, тарган гэлтэгүй, үхэрэй һүүл һайсал мушхаһан хүм»,— гэжэ ташаагаа тулаад, ташаганаса энеэхэл. Мал эмнэлгын хэрэгтэ зорюулагдаһан мантан шэлтэй тунгалаг спиртһээ гурбадүрбэ гудамхинхай манаранги һууга һаа: «Асараад урдам табиит, арсажа хэзээш байхагүйб»,—гэжэ таабаритай, ойлгосогүй дуу ута гэгшээр амаа заапайлган, заахайлган гүбэрхэ. Архи тухай хэлээ юм гү, али аргалхаяа һанаһан үхэр мал тухайгаа дурдаа гү—бү мэдэе. Тиимһээ тиитэрээ «түрэл һайхан Түнхэн» нютагта түхэл шарайгаа танюулһаар үнишье болоогүй байхадаа, Ким Бальхановичнай хэн юун байһанаа харуулжа эхилбэ. Дуунайншье таабарита удха дууһанаа элирбэ.

...Райком комсомолдо аргагүй дарга Бутуханов ара, үбэрөөрөө налайжа һуутараа хажуудаа һуудаг басагандаа халдажа дайлаад, баруун гарайнгаа сарбуу сараа ороторoo хазуулаад, үглөөдэрынь аймаган судьягай урда аймхайхан шарай үзүүлэн, нороһон хулганаандал уруугаа хараад шэшэржэ һуугаа гэһэн бэлэйл. Судья тархяа һэжэржэ, һэжэржэ: «Залуу хүн байнаш даа, залан ябыш даа, хожом иигэжэ оробол, холо ошохогүйш», — гээд хори-гуша минута соо хорюул, үреэл уншаад, дүрбэн зүг, найман хизаар уруу табижархёо һэн.

...Уданшьегүй Саянай совхозой гурбадахи отделенидэ салигар ялагар хубсаһатай, сарюун янзыншье тоб гэмэ тон томоотон ветеринарна шэнэ врач бии болобо гэһэн һураг таража, зарим үхидэй зүрхэн түг-түгхэн сохилбо. Үнэхөөрөөшье шударгы зан гаргажа, үдэр, һүнигүй холо дүтын фермэнүүдээр харгылжа, хонохо, үнжэхэшье ушар гарагдаа һааб даа. Жэл тухай жэбжэгэр ябажа байтараа, һула табигдаһан юумэ һураар татуулхагүй гэгшэдэл, үнөөхи бухиндаһан Бутухановнай үнеэ һаажа һууһан М. гэдэг һаалишандаа үдэшын боро хараанаар баһа халдажа, энэ удаа зүүн гарайнгаа сарбуу зүгөөргүй үбшэнтэйгөөр хазуулжа, сурхариса уйлаһаар сухариха баатай болоо бэлэй. Эшэхэ нюуртай юм һэн гү, али үгы гү—тэрэ һүниндөө тэрьелһэн хүндэл Хэрэн гүйлгэжэ ерээ хаш. Теэд... теэд хазуулһан сарбуугаа хаража ябаагүй, үйлсэдэ ябаһан З. гэжэ эхэнэртэ үгэ хүүргүй баһал халдаһаниинь тэрэл. Харгын зоной хамааралсаагүй һаа, юуниинь болохо һэм—бү мэдэе. Бухиндаһан бухын бэшэ, харин хүнэй хүниие хүсөөрөө доромжолжо байхада, алад гаража яажа болохоб?! Энэшье удаа иигэжэ бухиндаһан Бутухановай хэрэг буруу һүрэбэ. Үглөөхэнүүр хоёр гартаа шархатай, хоёр нюдэнһөө ходоро адхарһан горхондол уһа хамсыгаараа аршан, аршан, аймагай прокуророй урда Ким Бальхановичай баһа аймхай хулганаандал бүхышэнхэй, хүшэлдэһэн хэлээ хүдэлгэжэ ядажа һуухыень хараһан хүнүүд олон бэлэй.

Теэд тэрэнэй һүүлээр тэнгэридэ дэгдэһэндэл Ким Бутуханов үгы болошоо, Саянайнгаа совхоз бусаа юм аабы гэхэдэ—алга. Гурбадахи отделениинхид хүлеэ хүлеэһээр сүхэршоо. Саагуур, наагуур бэдэрхэдэ, сараа мүрыншье олдоогүй. Үгыл аад, үгы.

Төөриһэн буруу, хашараг, үнгэрхэдөө бухиндаһан бухануудшье олдогшо гүбэ.

Саянай хормойгоор хуули сахиха тушаалтан юун гэжэ һанаха байгаа хаб? Али баһа аргадалга, үреэл уншаад, дүрбэн зүг, найман хизаар уруу табижархёо гээшэ гү?

Д. БУДАЕВ,
А. ЖАЛСАНОВ.

АГНУУРИДА ГАРАА...
Б. Чимитовэй фотоэтюд.

КЛАСС СООХИ ЗУГАА

Хоёрдохи класста буряад хэлэнэй хэшээл боложо байна. Багшань Арюуханиие самбарта дуудаба. Тэндэнь: «Үнэгэн ой соо шандага бариба» гэжэ бэшээтэй.

— Арюухан, энэ мэдүүлэл уншаад, амитай, амигүй нэрэнүүдыень олол даа,— гэжэ багшань хэлэбэ.

— Үнэгэн — амитай, «хэн» гэнэбди. Ой — амигүй «юун» гэнэбди.

— Зай, зай бэрхэш, Арюухан, саашань...

— Шандаган... шандага,— гээд Арюухан ойро зуура бодолгото болон байба. Шандага — амигүй... «юун» гэнэбди.

— Бай, бай, Арюухан, шандагамнай яахадаа амигүй болоноб даа?

— Амигүй байнгүй яахаб? Үнэгэндэ барюулаад, хазуулжа үхэшөө юм бэшэ гү! — гэжэ Арюухан этигэнгеэр харюусаба.

* * *

— Үхибүүд, мүнөө «Х» үзэг бэшэжэ һурахабди,— гэжэ багшань нэгэдэхи классай һурагшадта хэлэбэ. Хэн хэлэхэб. «Х» үзэгөөр эхилдэг ямар юумэнэй нэрэнүүд бии бэлэй?

— Хорхой,— гэжэ Валя хэлэбэ. Коля гараа үргэжэ бодоод:

— Хонин,— гэбэ.

— Зүб даа, үшөө хэн хэлэхэб?

— Би,— гэжэ эгээ һүүлшын партаһаа Дондок дуугарба.

— Зай, хэлыш даа.

— Хорхой,— гэбэ Дондок.

— Валя һаяхан «хорхой» гэжэ хэлээ ха юм, һуу,—гэбэ багшань.

Дондок дурата дурагүй доошоо һуунтараа, дахин үндэгэд гэнэ:

— Валиин хэлээшэ хорхойдо адли бэшэ, минии хэлэхэ гэһэн хорхой үһэтэй томо, бүдүүн хорхой бшуу,— гэжэрхибэ.

В. ЛУБСАНОВ.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной октябрийн 10.

ҮЛЬГЭР

ҮНШЭН ХҮБҮҮН БА ОЛЗО ХҮҮХЭН

Урда сагта үргэн дэлюун үрэжэлтэ һайхан нэгэ нютагта гараһаар ганса хүбүүтэй, албата зоноор олон, адууһа малаар баян хаанайхи байһан юм гэдэг. Тэрэ хаанай амгалан тайбан, амар жаргалтай ажаһуутарынь, гэнтэ орон нютагтань уһан таһалдажа, арад зониинь ангажа, адууһа малынь үхэжэ, ургаса тараанаиинь хатажа эхилбэ ха.

Иимэ үйдхар гашуудалта байдал ямар ушарһаа тохёолдооб гэхэдэ, тэрэ оронои арад зон уһанай эзэн мэлхэй малхай хоёрто уһанайнь түлөөһэндэ жэл бүри ээлжээгээр нэгэ хүүгээ эдилгэ үгэжэ байдаг заншалтай байһан аад, тэрэ жэлдэ хаанай хүбүүнэй ээлжээн тудаба. Хаан хүбүүгээ үгэхэеэ хайрлаад, эдилгэ удааруулһан дээрэһээнь уһанай эзэн мэлхэй малхай хоёр уурлажа, тэрэ оронои булаг уһануудые шэргээжэ, хатаажархиһан байгаа ха. Уһагүйгөөр саашадаа ажамидархын аргагүй болохонь. Арад зонтоёо, адууһа малтаяа бүлтэ хосорхомнай гээшэ гэжэ мэдэхэдээ хаан хатан хоёр хүбүүнэйгээ орондо нэгэ барлаг үншэн хүбүү эльгээхэ гэжэ шиидэбэ ха.

Үншэн хүбүүн хаанай зарлигаар «арад зоноо аюулһаа абархын түлөө уһанай эзэндэ ошохоб» гэжэ баатар зориггойгоор хэлээд, урдань эсэгынгээ барижа ябаһан номо һаадаг абаад, замда гараба. Уһа голойнгоо хуурай һабые үгсэн яба ябаһаар нилээд холо ошоходонь нэгэ нютагта шолмосой долоон хүбүүд хэрэлдэжэ, сохилдожо байба ха. Үншэн хүбүүн хажуудань ошоод:

— Юундэ хэрэлдэжэ байнат?— гэхэдэнь:

— Эсэгэмнай шэдитэ булган малгайтай юм һэн. Тэрэниие үмдөөд ябахадаа нюдэтэ амитанда харагдахаяа болидог юм. Тэрэ малгайгаа хэндэмнай үгэхэ байһанаа хэлэнгүй эсэгэмнай үхэшоо. Малгайень буляалдажа хэрэлдэһээр долоон жэл болообди,— гэбэ ха.

— Тэрэ малгайгаа асарагты. Би заргыетнай шиидхээд үгэһүүб,— гэжэ үншэн хүбүүнэй хэлэхэдэ, шолмосой хүбүүд зүбшөөжэ, бухалай шэнээн булган малгай асаржа табижархиба ха.

— Зай, хүбүүд, долоон годли долоон зүг тээшэнь харбахаб, таанар урилдаан ошожо асархат, түрүүн асарһан хүнтнай малгайгаа абаха,— гэжэ үншэн хүбүүн хэлэбэ. Долоон хүбүүд зүбшөөжэ:

— Танай хэлээшээр болог даа,— гэбэ ха. Үншэн хүбүүн долоон зүг тээшэнь долоон годли харбажа, шолмосой долоон хүбүүд годли асархаяа урилдан ошоходонь үншэн хүбүүн шэдитэ булган малгайень үмдөөд, саашанхи замдаа дабшаба. Долоон шолмос хүбүүдэй бусажа ерэхэдэнь булган малгайшье, үншэн хүбүүншье байбагүй. Шолмосууд улам гааралдажа, «ши абааш, ши абааш» гэлдэжэ, бэе бэеэ таһара удара таталсажа, бүлтэ үхэбэ. Тэрэ нютагай зон шолмосуудһаа хахасажа, амарһан юм гэдэг.

Үншэн хүбүүн яба ябаһаар тэрэ голойнгоо хуурай һабын эхинэй үндэр хадада хүрэжэ ерэбэ. Хадын үбэр талада ургаһан орьёл шулуунуудай хүнды забһараар саашаа ороходонь, тэндэ уужам ехэ нүхэн гэртэй айхабтар томонууд мэлхэй малхай хоёр алда шара һоёнуудаа харуулан, амаа тамшаалдан һуубад ха. Үншэн хүбүүн шэдитэ булган малгайгаа абажа, эбэртээ хээд, хажуудань ошожо зоригтой бүдүүн хоолойгоор мэндэшэлээд:

— Орон нютагтам уһан таһалдажа, арад зондом аюул тохёолдоод байнал, уһанай эзэн таниһаа уһа гуйжа ерээб,— гэхэдэнь мэлхэй малхай хоёр гурбан алда ута улаан хэлэнүүдээрээ урал амаа долёосогоолдон:

— Шамайе шаража эдеэд лэ байхадаа уһа табижа үгэхэбди,— гэбэ.

— Эдихынгээ урда тээ уһаяа табижа, намда харуулагты. Тиигээд лэ эдиижэ бэзэт. Би танай мэдэлдэ ерээд байнаб,—гэхэдэнь, мэлхэй малхай хоёр зүбшөөжэ, газаашаа гараад, хадын шэнээн хара шулуу абажа, хажуу тээшэнь табиба. Тэрэ шулуун дороһоонь һайхан уһан бурьялан гараба. Тиигээд үншэн хүбүүе гэртээ оруулжа һуулгаад, мэлхэй малхай хоёр тэрэ хүбүүе шаража эдихэеэ галаа түлижэ байха һамбаандань үншэн хүбүүн булган малгайгаа үмдэжэ, харагдангүй эдеэн соонь хоро хаяжа үрдибэ. Мэлхэй малхай хоёр һуужа эдеэлэн гэхэдээ ара гэдэргээ алдалан унажа үхэшэбэд ха. Үншэн хүбүүн гэр соогуурынь ябажа хараад, саашаа ороһон нэгэ агы руу гулдирхадань, тэндэ харанхы нүхэн соо хүнүүд уйлалдаба. Хажуудань ошоходонь гурбан хүн уруугаа харашоод, бархиралдажа һууба.

Газаа гаргаад, тэдэнээ харахадань, үбгэн хүгшэн хоёр, гурбадахинь һара наранддли һайхан шарайтай хүүхэн байба. Тэдэнэртэй [illegible] нилсажа, ярилдаһаар ябажа [illegible] түлеэ суглуулаад, мэлхэй малхай хоёрой үхэһэн бэеыe хоггүй болтор галдажа, үнэһэ шандаруу [illegible] нүхэн гэрэйнь оёорой уһа шаби [illegible] худхаба ха. Тиигээд уһаяа ошо[illegible] харахадань һабаараа дүүрэн, [illegible] хан тунгалагаар хүүен хааян [illegible] жа байба.

— Зай ниихэдээ хэрэгнай б[illegible] бэ гээшэ, хэтэ мүнхэдөө түлэ[illegible] гүй, бурьялан байха булаг уһа[illegible] най болобо,— гэжэ үншэн хүбү[illegible] дэ үнэн зүрхэнһөө баяраа м[illegible] лээд, «араатанда илагдангүй, [illegible] санда дарагдангүй, ута наһа[illegible] удаан жаргалтай ябаарай» г[illegible] юрөөгөөд, үбгэн хүгшэн хоёр [illegible] гэртээ бусаба. Хүүхэн «ошохо [illegible] гүйб, эхэ эсэгэ хоёрымни энэл [illegible] хэй малхай хоёр эдиһэн юм» г[illegible] уруугаа хаража уйлаба. Үншэн [illegible] бүүн хайрлажа:

— Зай бү уйла, би баһа шам[illegible] адли үншэн хүнби. Шамайе о[illegible] хогүйб, дуратай һаашни нютаг[illegible] абаашахаб,— гэхэдэнь хүү[illegible] баясаба.

«Бухы наһандаа хамта яб[illegible] бди» гэжэ үгэеэ абалсаба. Тии[illegible] лэ хоюулан нютагаа бусабад, [illegible] хэдэнь хаанинь наһа бара[illegible] байгаа бэлэй.

Үншэн хүбүүнэй дайсанаа да[illegible] жа ерэһэнэйнь баярта арад [illegible] ниинь сугларжа, далан тэргэ т[illegible] бэлдэжэ, түүдэг носоогоод, гур[illegible] үдэр, гурбан һүни таһалгаря[illegible] найр наада хэбэ.

Дайсанаа даража, дархан со[illegible] нэрлүүлһэн үншэн хүбүүе ар[illegible] зониинь хаан болгожо, хаанай [illegible] рээдэ һуулгаба. Олзо хүүхэнэ[illegible] тан болгон абаба. Үншэдые [illegible] гуулдаг, үгытэйшүүлые баяжу[illegible] даг хаантай болообди гэһэн [illegible] тунхаг тарааба. Тэрэ гэһэн са[illegible] хойшо оронои арад зон үеын [illegible] таһалдашагүй элбэг, уһа[illegible] таагдашагүй һайхан жаргал[illegible] ажаһууһан юм гэдэг.

С. Дырхеевэй хөөрэһ[illegible]
Б-М. Дышинов бэшэб[illegible]

ЭНЭЭНИИЕ МЭДЭХЭ ГҮТ?

* * *

Сибирьһээ абтадаг слюдае Европын рынок дээрэ үни сагһаа хойшо гаргажа худалдадаг байгаа. Һүүлшэг тээ ялагар үнгэтэй эрхим сортын слюдае «московит» гэжэ нэрлэдэг болоһон юм. Тиимэ сортын слюда мүнөөшье тэрэ нэрээрээ научна литературада, техническэ справочнигта бэшэгдэдэг байна.

★ ☆ ★

И. В. Мичуринай бэшэһэн зохёол дотор «бутербродтой» модон гэжэ хэлэгдэһэн байдаг. Эрдэмтэ хадаа каштан болон хушые тиигэжэ нэрлээ. Тэдэ мододой эдеэн тон шэмэтэй байдаг —60 процент хүрэтэр тоһотой, 20—30 процент белогтой юм. Нээрээшье шэмэтэ эдеэн бэшэ гэхын аргагүй!

Грецкэ һамар илангаяа үнэтэй ургамал. Тэрэ ургамалай эдеэн 73 процент хүрэтэр тоһо гарадаг байна.

★ ☆ ★

Хулһан гээшэ дэлхэй дээрэ эгээн түргэн ургадаг ургамал. Тэрэ ургамал хоног соо 50—60 сантиметр ута болодог. Тиихэдэ кактус жэл соо 1—2 сантиметрээр нэмэдэг байха юм.

★ ☆ ★

Хүн юумэ эдингүй 40 хоног хүрэтэр, уһагүйгөөр 6—7 хоног, кислородгүйгөөр миил 5—6 минута байжа шадаха.

(Календарьһаа абтаба).

ПЕРЛИТБЕТОН

Эртэ урда сагта вулканай тэһэрһэн газарта перлит гэжэ нэрэтэй минерал олдодог байна. Тиимэ зүйл Алас Дурнада, Арменидэ болон СССР-эй бусад газар нютагуудта дайралдадаг. Зарим перлит һалхинда үлеэгдэжэ бутархадаа субадтал тон адли монсогорхонууд болошодог. «Перлит» гэһэн нэрэ француз хэлэн дээрэ субад гэһэн удхатай.

Хэрбээ перлидые 1170 градус хүрэтэр халаахада, ехээр хүбхыжэ, хүнгэн шэгнүүртэй болодог. Заводто тиигэжэ халаагдаһан нэгэ вагон перлит 5—5,5 вагон хэмжээтэй болошодог. Тэрэниие иигэжэ халаахада оройдо 30 секунда саг ээлдэг байха юм.

Бага зэргэ цементтэй холиһон перлит барилгын тон бүхэ материал болодог. Тэрэниие перлитбетон гэжэ нэрлэнэ. Тиимэ перлитбетон хүнгэхэн, абяа табисагүй, халуу барисатай байдаг гээшэ.

Хайша хайшаа 3 метр хэмжүүртэй перлитбетоноор хэгдэһэн бүхэли хана 1350 килограмм болодог. Түмэр-бетоноор хэгдэһэн тиимэ хана аяар 3600 килограмм татадаг байха юм.

(Календарьһаа абтаба).

Бархан уула, Бархан уула [illegible] гэлсэн[illegible]
Байгалай хабсагайн хүмэг [illegible] юм [illegible]
Д. ЧИМИТОВЭЙ фотоэт[illegible]

ХИМИИН ШЭДИ

НЭГЭ завод жэл соо байгаалиин газһаа 40000 тонно шахуу штапельна волокно гаргана. Энэ нэхэмэл хадаа 1955 ондо бүхы Белоруссиин ССР-тэ абтаһан леной ургасаһаа бэлдэгдэһэн улаһан нэхэмэлтэй тэнтэй болохо байна.

ЭЖЭЛ 40 паар гуталай улада нэгэ үхэрэй гү, али бухын арһан ородог. 20 паар гуталай сараг хоншоорто томо гахайн гү, али хониной арһан хэрэгтэй.

Тиихэдэ элдэб янзын һайн шанартай арһа газһаа хэнэ. Мүнөө үе сагта гаргадаг искусственна арһа үйлэдбэрилгэ 30 миллион толгой мал «алмаха» байна.

1965 ОНДО химическэ волокно үйлэдбэрилхэ түсэб дүүргэхын тулада 100 000 шахуу хүдэлмэрилшэд хэрэгтэй болохо байна. Тэды шэнээн ноһон болон хүбэн волокно абахын тулада зургаа дахин олон хүдэлмэрилшэд хэрэгтэй болохо байгаа.

ЗУУ ГАРАН ХҮНТЭЙ БҮЛЭ

Славгородто Алтайдахи (Алтайн хизаар) эгээн үндэр наһатай хүгшэн Евдокия Даниловна Цымбал гэгшэ ажаһууна. Мүнөө тэрэ 99 наһан дээрэ. Хэды үтэлбэшье хүнгэн сарюун, юумэ хэнгүй заашье һуужа шададагтгүй.

— Гансахан лэ ажал хэлэг дээрэһээ эды наһа наһалааб,— гэжэ Евдокия Даниловна хэлэнэ. — Хүдэлмэри хүниие хүгшэрүүлдэггүй, харин залуу болгодог,—гэнэ.

Евдокия Даниловна 16 хүбүүд, басагадые түрэжэ, хүмүүжүүлээ. Мүнөө тэрэ хүгшэн 47 ашатай, 50 гушатай. Энэ үндэр наһата ород хүгшэнэй бүхы бүлэ зуу гаран хүн болонхой.

(«Правда» газетэһээ абтаба).

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00241. Зак. № 1037.